

**3 ESO**

# Valencià

## llengua i literatura

Raül Ibiza Pujades (coord.) ▪ Maria Cebolla Tormos ▪ Raquel Doñate Calpe  
Juanvi Fuertes Zapata ▪ Maria Girona Jiménez ▪ Ester Navarro Martínez  
Albert Perpinyà Puig ▪ Verònica Roselló Cervera



# Viu

# 3ESO

**Valencià: llengua i literatura**

**Raül Ibiza Pujades (coord.)  
Maria Cebolla Tormos  
Raquel Doñate Calpe  
Juan Vicente Fuertes Zapata  
Maria Girona Jiménez  
Ester Navarro Martínez  
Albert Perpinyà Puig  
Verònica Roselló Cervera**



© Tabarca Llibres, S.L.

© Raül Ibiza Pujades (coord.)  
Maria Cebolla Tormos  
Raquel Doñate Calpe  
Juan Vicente Fuertes Zapata  
Maria Girona Jiménez  
Ester Navarro Martínez  
Albert Perpinyà Puig  
Verònica Roselló Cervera

ISBN: 978-84-8025-535-6  
Dipòsit Legal: V-1205-2022

Edita:  
Tabarca Llibres, S.L.  
Av. Ausiàs March, 184  
Tel.: 963 186 007  
[www.tabarcallibres.com](http://www.tabarcallibres.com)  
46026 VALÈNCIA

Imprés: Gráficas Leitzaran

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra sols es pot realitzar amb l'autorització dels seus titulars, llevat de les excepcions previstes per la llei. Si necessita fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra s'ha d'adreçar a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos. [www.cedro.org](http://www.cedro.org)).



Us presentem **VIU**, el nou projecte de l'Editorial Tabarca per a 3r d'ESO en l'assignatura de Valencià: llengua i literatura. S'anomena **VIU** perquè volem manifestar que la nostra llengua té vida, que està en plena activitat i en constant moviment. I aquesta vida la incorporem al llibre de text que també està viu, que aporta novetats i recursos per a l'aprenentatge de la llengua alhora que també facilitarà a l'alumnat les eines necessàries per a adquirir les competències i les habilitats pertinents per a utilitzar la llengua amb garanties de rendiment i èxit.

Aquest nou material didàctic adreçat a l'ensenyament de la llengua i la literatura incorpora una línia metodològica innovadora perquè posem l'èmfasi en aquells aprenentatges que es consideren imprescindibles, des d'un plantejament integrador i orientat a l'aplicació de les competències i dels sabers adquirits. El projecte contempla diverses metodologies: des de l'enfocament comunicatiu tant en l'anàlisi com en la producció de les activitats, l'aprenentatge per projectes, el tractament integrat de llengües, l'aprenentatge cooperatiu, etc. Aquestes metodologies són compatibles unes amb les altres tenint en compte l'objectiu que es persegueix en cada activitat o bloc.

Per aquest motiu, el llibre compta amb una estructura que organitza els continguts de la manera més adient i progressiva: en l'apartat de **Viu en valencià** es treballen les habilitats comunicatives per a assolir una competència comunicativa eficient i eficaç en valencià per mitjà de textos significatius, àudios i vídeos reals i recents, molt pròxims a l'alumnat. **Reviscolem la terra** combina el treball de la llengua amb el foment de la sensibilitat i el respecte cap al planeta i la sostenibilitat del medi ambient. **Viu la llengua** presenta els continguts lingüístics amb un aspecte més atractiu i innovador, i un enfocament més comunicatiu. En el bloc dedicat al **Plurilingüisme viu** es fomenta el respecte i la tolerància cap a les llengües, s'eviten els prejudicis lingüístics i s'amplia el coneixement sobre la llengua autòctona. La **Literatura viva** incorpora novetats quant a la selecció dels textos, més actuals i transversals, tenint en compte la presència de la dona i l'organització de la informació. **Història de la llengua** aporta un coneixement històric bàsic de la llengua des del seu naixement fins el segle XVIII. L'apartat del **Projecte Viu** és una proposta d'avaluació que respon al treball per tasques on es desenvolupen més encertadament les destreses. La tasca del projecte es relaciona amb la resta d'apartats de la unitat per tal de construir-lo a partir dels aprenentatges realitzats en les pàgines anteriors. **Idees clares** presenta diverses tècniques d'estudi per tal d'afavorir la reflexió sobre el propi procés d'aprenentatge i fer que l'alumnat se n'adone de com aprén. L'últim apartat és l'**Avaluació** on l'alumnat podrà demostrar si ha assolit els continguts de la unitat mitjançant un text i diverses qüestions teòriques i pràctiques vistes al llarg de la unitat.

El llibre de text disposa, a més, d'un material extra que consta d'una **Guia del professorat**, el **solucionari** i una bateria de **recursos** per a ampliar i reforçar el treball de l'alumnat en la versió digital on s'inclouen els **àudios**, **vídeos** i **enllaços** necessaris per a la realització de les activitats.

	VIU EN VALENCIÀ	REVISCOLEM LA TERRA	VIU LA LLENGUA
<b>1</b> PROTAGONISTES DELS CARRERS pàg. 8	<b>1. Els carrers són nostres</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Text instructiu</li> <li>– Nomenclator dels carrers de Castelló</li> <li>– Criptogínia: una paraula nova per a un fenomen antic</li> </ul>	<b>2. Joan Pellicer i Bataller</b> <ul style="list-style-type: none"> <li><b>2.1. Una celebritat ecològica</b></li> <li><b>2.2. El costumari botànic</b></li> </ul>	<b>3.1. ORTOGRAFIA</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>3.1.1. L'accentuació</li> </ul> <b>3.2. MORFOSINTAXI</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>3.2.1. L'oració: classes i modalitats</li> <li>3.2.2. Els complements</li> </ul> <b>3.3. LÈXIC</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>3.3.1. Formació de paraules. Neologismes i préstecs lèxics</li> </ul> <b>3.4. FONÈTICA</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>3.4.1. Aprenem a pronunciar correctament</li> </ul>
<b>2</b> VALENCIANS DEL MÓN pàg. 30	<b>1. Soc d'on visc</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Text descriptiu</li> <li>– Programa <i>El meu lloc al món d'À Punt</i></li> <li>– El barri del Cabanyal</li> <li>– Les planes de Requena i Utiel</li> </ul>	<b>2. Planificació d'una eixida</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Quan planifiquem una eixida als nostres espais naturals</li> </ul>	<b>3.1. ORTOGRAFIA</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>3.1.1. Recursos tipogràfics (I)</li> </ul> <b>3.2. MORFOSINTAXI</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>3.2.1. El subjecte: tipus i veus</li> </ul> <b>3.3. LÈXIC</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>3.3.1. Sinonímia i antonímia</li> </ul>
<b>3</b> DE FESTA EN FESTA pàg. 52	<b>1. Les festes que volem</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Text argumentatiu</li> <li>– Estructura i tipus d'arguments</li> <li>– Programa <i>Del twist al tuit d'À Punt</i></li> <li>– Castelló som festes</li> <li>– Fogueres de sant Joan d'Alacant</li> </ul>	<b>2. Una festa sense deixalles</b>	<b>3.1. ORTOGRAFIA</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>3.1.1. La dièresi</li> <li>3.1.2. L'apòstrof</li> <li>3.1.3. El guionet</li> </ul> <b>3.2. MORFOSINTAXI</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>3.2.1. Connectors</li> </ul> <b>3.3. LÈXIC</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>3.3.1. Sinònims i geosinònims</li> </ul> <b>3.4. FONÈTICA</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>3.4.1. D'on soc?</li> </ul>
<b>4</b> VIDA PASSADA VIDA PRESENT pàg. 74	<b>1. Som llengües, som paraules</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Text narratiu</li> <li>– L'autobiografia lingüística</li> </ul>	<b>2. Biodiversitat i linguodiversitat</b>	<b>3.1. ORTOGRAFIA</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>3.1.1. La h</li> <li>3.1.2. La b i v</li> </ul> <b>3.2. MORFOSINTAXI</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>3.2.1. Característiques dels textos narratius</li> </ul> <b>3.3. LÈXIC</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>3.3.1. Formació de paraules II. La derivació</li> </ul> <b>3.4. FONÈTICA</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>3.4.1. La h</li> <li>3.4.2. La b i la v</li> </ul>
<b>5</b> FAENA FETA NO PORTA DESTORB pàg. 96	<b>1. Preguntar és ofendre?</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Text conversacional</li> <li>– L'entrevista</li> <li>– Entrevista en <i>Pròxima parada</i></li> <li>– Entrevista a Vicent Faro Carrió</li> </ul>	<b>2. Entrevista sobre el canvi climàtic</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Entrevista a Andreu Escrivà</li> </ul>	<b>3.1. ORTOGRAFIA</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>3.1.1. El plural dels noms propis</li> <li>3.1.2. L'abreviatura i el símbol</li> <li>3.1.3. Sigles i acrònims</li> </ul> <b>3.2. MORFOSINTAXI</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>3.2.1. Oracions interrogatives</li> <li>3.2.2. Elements de la interrogació</li> </ul> <b>3.3. LÈXIC</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>3.3.1. El món professional</li> </ul>

PLURILINGÜISME VIU	LITERATURA VIVA	HISTÒRIA DE LA LLENGUA	PROJECTE VIU	IDEES CLARES	AVALUACIÓ
<p>4. Els orígens de la llengua. Des del llatí a les llengües romàniques</p> <p>4.1. Què en saps?</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Vídeo Antoni Martínez Bernat</li> </ul>	<p>5. Els orígens de la literatura</p> <p>5.1. Context històric i feudalisme</p> <p>5.2. La poesia trobadoresca</p> <p>5.3. Gèneres</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Pròxima parada d'À Punt</li> </ul> <p>5.4. Mètrica i rima</p> <p>5.5. Trobairitz i trobadors</p> <p>5.4. Joglaresses i joglars</p>		<p>7. Ruta de personatges cèlebres locals</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Resum</li> <li>– Reflexió sobre allò après</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Assoliment dels continguts vistos al llarg de la unitat</li> </ul>
<p>4. El valencià que parlem</p> <p>4.1. Què en saps?</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Dialectologia</li> <li>– Varietats dialectals</li> <li>– Geosinònim</li> </ul>	<p>5. Les quatre grans cròniques</p> <p>5.1. <i>El llibre dels fets</i> de Jaume I</p> <p>5.2. La Crònica de Bernat Desclot</p> <p>5.3. La Crònica de Ramon Muntaner</p> <p>5.4. La Crònica de Pere IV el Cerimoniós</p>	<p>6. Expansió i concreció del domini lingüístic</p>	<p>7. Blog de viatges Km. 0</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Aprenentatge cooperatiu: cadena de les preguntes</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Assoliment dels continguts vistos al llarg de la unitat</li> </ul>
<p>4. Prejudicis lingüístics</p> <p>4.1. Què en saps?</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Prejudici</li> <li>– Actitud lingüística</li> </ul>	<p>5. Ramon Llull</p> <p>5.1. L'origen de la prosa en català</p> <p>5.2. Vida coetanea</p> <p>5.3. <i>El llibre de les bèsties</i></p>	<p>6. El català, llengua europea de cultura</p> <p>6.1. El creador de la prosa culta</p>	<p>7. Festes populars alternatives</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Mapa conceptual</li> <li>– Reflexió sobre allò après</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Assoliment dels continguts vistos al llarg de la unitat</li> </ul>
<p>4. Perquè és la meua llengua</p> <p>4.1. Què en saps?</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Diglòssia</li> <li>– Autoodi</li> <li>– Normalització lingüística</li> <li>– Lleialtat lingüística</li> <li>– Identitat lingüística</li> </ul>	<p>5.1. La prosa humanista del segle XIV</p> <p>5.2. L'Humanisme en la nostra literatura</p> <p>5.3. La prosa religiosa del segle XIV</p>	<p>6. La Cancelleria Reial</p>	<p>7. La meua autobiografia lingüística</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Organitzador visual</li> <li>– Reflexió sobre allò après</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Assoliment dels continguts vistos al llarg de la unitat</li> </ul>
<p>4. Realitat multilingüe</p> <p>4.1. Què en saps?</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Multilingüisme</li> </ul>	<p>5.1. Les novel·les de cavallers</p> <p>5.2. <i>Tirant lo Blanc</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Vídeo sobre Joanot Martorell</li> <li>– Vídeo sobre el programa <i>Plaerdemavida</i></li> </ul> <p>5.3. <i>Curial e Güelfa</i></p>	<p>6. L'esplendor de la nostra llengua al s. xv (I)</p> <p>6.1. La impremta</p> <p>6.2. L'ofici d'escriptor i de corrector</p>	<p>7. Entrevista professional a un familiar</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Aprenentatge cooperatiu: sac de dubtes</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Assoliment dels continguts vistos al llarg de la unitat</li> </ul>

**6**  
AMB EL COR  
EN LA MÀ  
pàg. 118

**VIU EN VALENCIÀ**

**1. Un plaer per als sentits**

- Text retòric
- Què aporta llegir o recitar poesia?

**REVISCOLEM LA TERRA**

**2. L'autoestima del camp valencià**

- Manifest de la Campanya per uns Preus Justos a l'Horta

**VIU LA LLENGUA**

**3.1. ORTOGRAFIA**  
3.1.1. Ortografia dels neologismes

**3.2. MORFOSINTAXI**  
3.2.1. El predicat nominal i verbal: tipus

**3.3. LÈXIC**  
3.3.1. Les figures retòriques

**7**  
NOTÍCIES  
FRESQUES  
pàg. 140

**1. Som notícia**

- Text narratiu, descriptiu, argumentatiu, expositiu
- El gènere periodístic
- Notícia d'À Punt «Relotge a zero»

**2. Valencians per la terra**

- Article sobre Àgueda Micó
- Article sobre Maria Josep Picó

**3.1. ORTOGRAFIA**  
3.1.1. La g, j, tg i tj

**3.2. MORFOSINTAXI**  
3.2.1. Les formes no personals: infinitiu, gerundi i participi

**3.3. LÈXIC**  
3.3.1. Lèxic des de la perspectiva de gènere

**3.4. FONÈTICA**  
3.4.1. Les alveolars sonores [z] i sordes [s]

**8**  
EL MÓN  
DEL CÒMIC  
pàg. 162

**1. Del còmic a la novel·la gràfica**

- Text narratiu
- Característiques del còmic

**1.1. Orígens de la novel·la gràfica**

**2. Ecologisme i diversitat funcional**

- Ja tenim una guia per facilitar l'accés a la natura de les persones amb discapacitat

**3.1. ORTOGRAFIA**  
3.1.1. L'ús de la grafia x i els dígrafs tx i ig

**3.2. MORFOSINTAXI**  
3.2.1. Els pronoms febles  
3.2.2. El gènere i el nombre dels substantius i adjectius

**3.3. LÈXIC**  
3.3.1. La hiponímia i la hiperonímia

**3.4. FONÈTICA**  
3.4.1. El so de les grafies g, j, x i els dígrafs tg, tj, tx i ig

**9**  
CONSELLS I  
HÀBITS  
SALUDABLES  
pàg. 184

**1. Manual d'instruccions d'un estil de vida**

- Text instructiu
- Característiques

**2. Esport i sostenibilitat**

- Esport i sostenibilitat: partida en joc

**3.1. ORTOGRAFIA**  
3.1.1. La ele geminada

**3.2. MORFOSINTAXI**  
3.2.1. Els pronoms reflexius recíprocs  
3.2.2. Ordre i combinacions dels pronoms

**3.3. LÈXIC**  
3.3.1. Dels esports tradicionals als més desconeguts

**3.4. FONÈTICA**  
3.4.1. El so de les laterals [ʎ] i [ʎ]

**ANNEX**  
pàg. 207

**1. Rúbrica de l'expressió escrita**

**2. Rúbrica de l'expressió oral**

**3. Rúbrica de coavaluació**

**Connectors**

PLURILINGÜISME VIU	LITERATURA VIVA	HISTÒRIA DE LA LLENGUA	PROJECTE VIU	IDEES CLARES	AVALUACIÓ
<p>4. Llengües minoritàries i minoritzades</p> <p>4.1. Què en saps?</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Llengua minoritària</li> <li>– Llengua minoritzada</li> <li>– Àmbits d'ús</li> </ul>	<p>5. La lírica: Ausiàs March</p> <p>5.1. L'estructura dels poemes</p> <p>5.2. L'autor</p> <p>5.3. L'obra d'Ausiàs March</p> <p>5.4. Repercussió i transcendència</p>	<p>6. L'esplendor de la nostra llengua al s. xv (II)</p> <p>6.1. Administració i justícia</p> <p>6.2. Ciència i tècnica</p>	<p>7. La poesia parla de tu</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Aprenentatge cooperatiu: parelles comparteixen</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Assoliment dels continguts vistos al llarg de la unitat</li> </ul>
<p>4. Quan el conflicte lingüístic és notícia</p> <p>4.1. Què en saps?</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Conflicte lingüístic</li> </ul>	<p>5. El debat literari sobre la dona al s. xv</p> <p>5.1. Jaume Roig</p> <p>5.2. Sor Isabel de Villena</p> <p>5.3. Joan Roís de Corella</p>	<p>6. L'esplendor de la nostra llengua al s. xv (III)</p> <p>6.1. Religió</p> <p>6.2. Literatura popular</p>	<p>7. El periòdic irreal en què les dones som iguals!</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Mapa conceptual</li> <li>– Reflexió sobre allò après</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Assoliment dels continguts vistos al llarg de la unitat</li> </ul>
<p>4. Els registres lingüístics</p> <p>4.1. Què en saps?</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Registre</li> <li>– Llengua estàndard</li> </ul>	<p>5. El teatre religiós medieval</p> <p>5.1. El <i>Misteri d'Elx</i></p> <p>5.2. El <i>Cant de la Sibil·la</i></p> <p>5.3. El <i>Sermó del bisbetó</i></p>	<p>6. Les Germanies i l'inici de la castellanització (s. xvi)</p>	<p>7. Va de còmics</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Repàs de continguts a través de la tira còmica</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Assoliment dels continguts vistos al llarg de la unitat</li> </ul>
<p>4. Ser bilingüe obri les portes</p> <p>4.1. Què en saps?</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Tipus de bilingüisme</li> </ul>	<p>5. La literatura de l'Època Moderna</p> <p>5.1. El mite de la «Decadència»</p> <p>5.2. Renaixement</p> <p>5.3. Barroc</p> <p>5.4. Neoclassicisme</p> <p>5.5. Literatura popular</p>	<p>6. La Guerra de Successió i el Decret de Nova Planta</p> <p>6.1. Context i guerra</p> <p>6.2. Conseqüències per a la llengua</p>	<p>7. Encarrilem el nou curs!</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Rutina de pensament: «com aprens»</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Assoliment dels continguts vistos al llarg de la unitat</li> </ul>



# UNITAT 1

PRO  
DELS

## VIU EN VALENCIÀ

### 1. Els carrers són nostres

## REVISCOLEM LA TERRA

### 2. Joan Pellicer i Bataller

- 2.1. Una celebritat ecològica
- 2.2. El costumari botànic

## VIU LA LLENGUA

### 3.1. ORTOGRAFIA

- 3.1.1. L'accentuació

### 3.2. MORFOSINTAXI

- 3.2.1. L'oració: classes i modalitats
- 3.2.2. Els complements

### 3.3. LÈXIC

- 3.3.1. Formació de paraules. Neologismes i préstecs lèxics

### 3.4. FONÈTICA

- 3.4.1. Aprenem a pronunciar correctament

## PLURILINGÜISME VIU

### 4. Els orígens de la llengua. Des del llatí a les llengües romàniques

- 4.1. Què en saps?

## LITERATURA VIVA

### 5. Els orígens de la literatura

- 5.1. Context històric i feudalisme
- 5.2. La poesia trobadoresca
- 5.3. Gèneres
- 5.4. Mètrica i rima
- 5.5. Trobairitz i trobadors
- 5.4. Joglaresses i joglars

## PROJECTE VIU

### 6. Ruta de personatges cèlebres locals

## IDEES CLARES

## AVALUACIÓ





# TAGONISTES CARRERS










## EN AQUESTA UNITAT APRENDRÀS A...

- Aplicar els coneixements de la tipologia i les propietats textuais amb l'escolta activa, comprensió i interpretació.
- Lectura, comprensió, interpretació i valoració de textos escrits descriptius. Ús i aplicació d'estratègies de comprensió lectora.
- Reflexió sobre la importància de l'escriptura en el desenvolupament personal, com a instrument potenciador de la creativitat.
- Aplicar les regles generals d'accentuació.
- Identificar les distintes categories gramaticals, analitzar-les, reconèixer el paper gramatical i sintàctic que exerceixen en el discurs.
- Utilitzar les TIC en totes les fases del procés d'elaboració d'un projecte: localitzar, seleccionar, tractar, organitzar i emmagatzemar informació; crear textos escrits o audiovisuals; presentar el treball.
- Introducció a la literatura medieval i les seves característiques generals a partir de la lectura guiada i comprensió de textos i obres literàries com a base per a la formació de la personalitat literària i el gaudi personal.



# 1. ELS CARRERS SÓN NOSTRES

1. Busqueu un plànol dels carrers del vostre poble o del vostre barri, si viviu en una gran ciutat. En parelles, analitzeu quins tipus de noms hi apareixen. Classifiqueu-los seguint les que us oferim a continuació:

-  Geografia política: poblacions, comarques, països, etc.
-  Geografia física: cims, muntanyes, rius, etc.
-  Antroponímia: persones destacades.
-  Polítics: institucions polítiques, comtes, reis, militars, etc.
-  Cultura, art, ciència
-  Religió: santoral, sentiments, etc.
-  Fauna i flora
-  Descripció: per exemple carrer ample, enmig, fondo, de dalt...
-  Altres: meteorologia, números, etc.



- a) Quin dels apartats anteriors és el que més carrers recull?
- b) Hi ha algun apartat on no hàgeu trobat cap carrer?
- c) Ordeneu les etiquetes de més freqüent a menys.
- d) Quina tendència observeu en la retolació dels carrers?

Les plaques de senyalització que contenen els noms dels carrers, a més d'informar, guiar i advertir són el llibre de geografia més llegit i la primera font d'informació per a molts vianants i viatgers sobre els noms de carrers i topònims d'una ciutat.

Alguns dels noms del nucli antic provenen de l'edat mitjana. Un grup important correspon a noms d'antics propietaris o famílies establertes a la ciutat. Altres, al·lusions a un ofici (sabaters) o a un edifici singular (Ensenyança). Per això la importància que té recuperar els noms tradicionals del nostre vial (carrer Amunt, carrer Piló, carrer la Pólvora), noms que, per una altra banda, sí que se solen visibilitzar en nous elements urbanístics o nous equipaments (Pau Gumbau, centre comercial La Salera).

<https://www.levante-emv.com/castello/2014/10/19/nomenclator-dels-carrers-castello-12683085.html> (adaptació)

2. Tenint en compte allò après en l'activitat anterior, trobeu quins carrers tenen el nom de personatges il·lustres i en parelles, empleneu la graella següent:

NOM	Gènere	Professió	Relació amb el municipi

### 3. [CE] Llegiu el text següent i resoleu les activitats que es proposen a continuació.

## CRIPTOGÍNIA: UNA PARAULA NOVA PER A UN FENOMEN ANTIC

Begonya Pozo / Carles Padilla

Durant les dos primeres dècades del segle XXI hem assistit —amb no poques expectatives— a la reactivació del feminisme i a l'augment considerable de la consciència de ser dones de moltes persones, especialment les més joves, a nombrosos i diversos territoris —des de Tunis fins a Mèxic, passant per Argentina, Índia, Xile, Turquia o Espanya—, sempre amb la voluntat d'afermar la necessitat de mantindre, exigir o conquerir tots aquells drets que facen de les nostres societats espais on es defense i s'aplique la igualtat, és a dir, on la justícia social siga una realitat i no una entelèquia.

Aquesta situació d'efervescència feminista rau, probablement, en la constatació d'un fenomen massa antic al qual ningú no li ha posat nom fins ara, però que hem patit sistemàticament com a societats: la *criptogínia*, és a dir, l'ocultació dels referents femenins als diferents àmbits —polític, històric, científic, tecnològic, artístic, literari, filosòfic, etc.—, i, per tant, la desaparició o menysvaloració de les aportacions de les dones a qualsevol espai de poder on es valore la visibilitat i el prestigi social —com la política, la música, el cinema, l'esport, la televisió, etc. Aquesta realitat ha provocat la necessitat imperiosa de recuperar les genealogies femenines que han estat sempre amagades a través d'estratègies molt poc innocents: parlem de l'oblit desconsiderat, del fet d'eliminar directament l'autoria de les dones o d'obligar-les a signar amb noms d'home, i, fins i tot, de buscar subterfugis per tal d'imposar autories masculines quan es tracta de descobriments científics. En totes aquestes accions apareix un denominador comú: no reconèixer la vàlua intel·lectual de les dones i, en conseqüència, relegar-les a àmbits on la seua presència no siga —aparentment, és clar!— imprescindible ni visible, això és, l'espai privat de la llar i de les cures —no l'espai públic de la producció i de les relacions de poder. La història de les civilitzacions ens ha demostrat que la necessitat de trencar les barreres entre allò públic i allò privat ha estat un dels moviments fonamentals del segle XX per tal de garantir l'evolució de les dones i de les societats.

El fet d'ocupar l'espai públic ha estat decisiu per tal d'operar transformacions necessàries a les nostres societats, perquè el fet mateix d'amagar les aportacions de les dones implica un fenomen perillós: el fet de no reconèixer-lo. Si ocultem una realitat, si no l'anomenem, simplement no s'identifica i no existeix. Un exemple ben senzill d'aquesta situació seria la identificació interessada de les violències contra les dones com a violència *intrafamiliar* —sota el paraigua d'allò que és anomenat com a *ideologia de gènere*—, apostant per teories dels anys 60 totalment superades a hores d'ara.

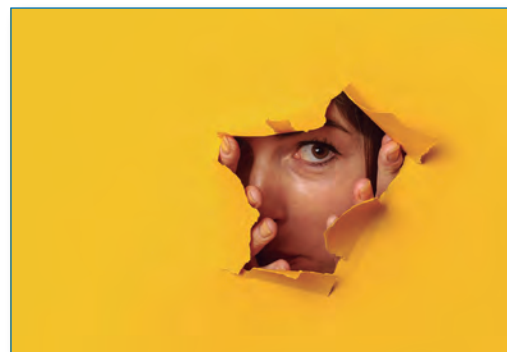
Per a evitar que açò continue sent una realitat innombrable, nosaltres —com a docents implicats en la millora de la nostra societat a través de l'educació— hem volgut crear un concepte que, de forma clara, evidencie aquesta mancança. La paraula *criptogínia* es compon de dos elements grecs fàcilment identificables en altres paraules de les nostres llengües: *crypto* (amagar, ocultar) i *gyné* (dona). La seua combinació és senzilla i ens permet d'identificar un fenomen massa antic, massa recurrent i, malauradament, massa actual.

Proposem aquest nom amb la intenció de difondre'l i fer més visible aquesta realitat que acabem de definir i, en conseqüència, exigir i promoure accions que revertisquen aquesta situació, perquè considerem que el fet d'anomenar —en certa mesura, de *crear*— una realitat implica ser conscients de la necessitat d'aplicar mecanismes des de la formació i la recerca —com correspon a tot el ventall de les institucions educatives— que contribuïsquen a corregir aquesta situació injusta que hem heretat, dones i hòmens, com un tall a les nostres arrels. Es tracta d'una qüestió, a hores d'ara, vital.

[https://www.eldiario.es/comunitat-valenciana/criptoginia-paraula-nova-fenomen-antic\\_132\\_1003396.html](https://www.eldiario.es/comunitat-valenciana/criptoginia-paraula-nova-fenomen-antic_132_1003396.html) (adaptació)




4. En quins àmbits s'ha detectat la criptogínia?
5. Per què naix el concepte criptogínia?
6. L'etimologia del concepte criptogínia és d'origen:
- a) llatí
  - b) castellà
  - c) grec
  - d) portugués



7. Per què es considera necessari donar nom a l'ocultació de la figura femenina en àmbits destacats de la societat? Aporta altres situacions o àmbits de la societat en què les dones encara estan ocultes o no són acceptades.
8. Reflexiona sobre les situacions d'ocultació o de rebuig social que coneixes i proposa accions que puguin revertir la situació.
9. **[EE]** El teu poble ha construït tres carrers nous i proposes el nom d'una dona del poble per a un. Cal que redactes un correu electrònic al regidor d'urbanisme o a la corporació municipal on justifiques la teua tria i expliques la importància que té per a tu la retolació dels carrers del teu poble o ciutat. Pots aprofitar alguns dels arguments que tens a continuació.

D'experiència personal	L'emissor utilitza les vivències personals per fomentar la tesi.
D'autoritat	S'apel·la a persones de prestigi, institucions o estudis per recolzar la tesi.
De quantitat	L'emissor aporta dades científiques, històriques o numèriques que apareixen com a irrefutables. Fa referència al gran nombre de persones que donen suport a la idea.
De qualitat	Es destaca el caràcter únic i irrepetible d'un fet.
D'analogia	S'intenta convèncer el receptor amb un cas paregut per ressaltar semblances o diferències.
De causa	Es presenta un fet i després les causes que l'han produït.
De conseqüència	L'argumentació es basa en el resultat que produeix.

-  10. Agrupeu-vos en grups de 4 i expliqueu-vos quina dona heu triat per a donar nom a un dels carrers nous. Investigueu sobre la biografia d'una d'elles. Elaboreu un text breu on expliqueu o amplieu la informació que hi ha sobre aquest personatge. Trieu un representant del grup perquè l'explique a la resta de la classe.

Seguiu els punts següents:

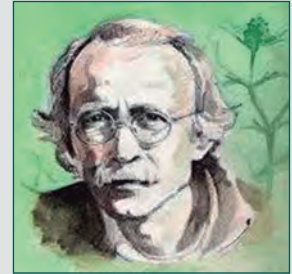
- ✓ nom complet
- ✓ data de naixement i de defunció
- ✓ aspectes biogràfics més importants/curiosos
- ✓ aspectes professionals més destacats

11. Valoreu l'exposició dels personatges dels grups amb la rúbrica de l'expressió oral de l'annex.

## 2. JOAN PELLICER I BATALLER

### 2.1. Una celebritat ecològica

**Joan Pellicer i Bataller** fou un incansable investigador que va exercir de **divulgador científic** i mediambiental. Va nàixer a Bellreguard el 1947 i ja de ben jove va decidir dedicar la vida a una de les seues grans passions: l'estudi de les plantes del nostre territori, tot seguint les passes del botànic Cavanilles. L'estima per la natura i per la **cultura popular** el van portar a recollir la **tradició oral** al voltant de la flora valenciana i divulgar-la en nombroses publicacions i programes televisius.



1. Defineix les expressions en negreta.
2. Quines eren les grans passions de Joan Pellicer? T'interessen a tu, aquestes qüestions? Per què?
3. Quin és el fruit de la seua faena? És important? Per què?
4. Fes una recerca i troba el títol de dos obres de Pellicer.
5. Continua cercant i descriu el botànic Cavanilles.



### 2.2. El costumari botànic

Als pobles de les comarques centrals valencianes, podem trobar persones que, sense ser-ne conscients, guarden un valuós tresor en perill d'extinció. Es tracta d'un saber mil·lenari sobre els usos que els nostres avantpassats feien de les plantes que ens envolten. Des del guariment d'un refredat fins a consolar algú que ha perdut la persona estimada, passant per una tisana digestiva. Només cal saber distingir les herbes o arbres que tenim més a l'abast i fer-ne un bon ús. En aquesta obra, *Costumari botànic*, Joan Pellicer ens va acostar la immensa saviesa dels nostres majors, tot adobat amb cites literàries des d'Homer a Enric Valor, poemes, cançons populars... sempre al voltant del món vegetal i les seues virtuts.

6. Digues tres usos que han donat els nostres avantpassats a les herbes i plantes.
7. A banda d'informació botànica, quin altre tipus de text va afegir Pellicer al *Costumari botànic*?
8. I tu, coneixes les nostres plantes i herbes? Relaciona:

el timonet	posseeix propietats digestives
l'espígol	ajuda a eliminar la tos i el refredat
el romer	les flors perfumen les nostres serres
la camamil·la	la infusió tranquil·litza i indueix la son



9. Amb la informació de què disposes ara, per quins motius mereix Joan Pellicer un carrer al teu poble o ciutat?

## 3.1. ORTOGRAFIA

### 3.1.1. L'accentuació

Ja se sap que segons la intensitat en què recau el so en una paraula les classifiquem en **agudes**, **planes** o **esdrúixoles**. Cal recordar, però, quan s'accentuen?

Les paraules **agudes** són aquelles que tenen la vocal tònica en l'última síl·laba i s'**accentuen** quan **acaben** en **vocal**, **vocal + -s**, **-en**, **-in**. Ex: *organitzarà*, *marqués*, *pretén*.

Les **planes** són aquelles que tenen la vocal tònica en la penúltima síl·laba i s'**accentuen** quan **no** acaben en **vocal**, **vocal + -s**, **-en**, **-in**. Ex: *tinguérem*, *semàfor*, *fenòmens*.

Les **esdrúixoles** són aquelles que tenen la síl·laba tònica en l'antepenúltima síl·laba i s'**accentuen sempre**. Ex: *pràctica*, *farmàcia*, *mètode*.

Quan una paraula acaba en **i** o **u** que represente un so **semivocàlic** és com si acabara en consonant i, per tant, si és **aguda no s'accentuarà** i si és **plana, sí**. Ex: *Andreu*, *féreu*.

A banda de les regles d'accentuació que s'acaben de veure hi ha **15 paraules** que no segueixen les normes anteriorment descrites i que es coneixen com a mots que duen **accent diacrític**. Serveixen per distingir les paraules homògrafes, és a dir, que s'escriuen iguals però tenen un significat diferent.

**Els 15 accents diacrítics**

RECORDA: TOTS SÓN MONOSÍLLABS!

<b>BÉ</b> I BÉNS I BÉ	<b>DÉU</b> I DÉUS I DÉU	<b>ÉS</b> VERB SER	<b>MÀ</b> I MÀ	<b>MÉS</b> I MÉS
<b>BE</b> I BE	<b>DEU</b> NUMERAL I VERB DEURE	<b>ES</b> PRONOH REFLEXIU	<b>MA</b> POSSESSIU (=LA MEUA)	<b>MES</b> I MES
<b>MÓN</b> I MÓN POSSESSIU (=EL MEU)	<b>PÈL</b> I PÈLS I PÈL	<b>QUÈ</b> INTERROGATIU I RELATIU TÒNIC <b>QUE</b> EXCLAMATIU I RELATIU ÀTON I CONJUNCIÓ	<b>SÉ</b> VERB SABER	<b>SÍ</b> I SÍ I CONJUNCIÓ CONDICIONAL (SI...)
<b>SÒL</b> I SÒLS I SÒL	<b>SÓN</b> VERB SER	<b>TÉ</b> VERB TENIR	<b>ÚS</b> ACCIÓ D USAR	<b>VÓS</b> FORMA DE TRACTAMENT
<b>SOL</b> I VERB SOLER	<b>SON</b> I POSSESSIU (=EL SEU)	<b>TE</b> I TE	<b>US</b> PRONOH FEBLE	<b>VOS</b> PRONOH FEBLE

@ValenciàalaDipu

1. Accentua, si cal, les paraules següents i justifiqueu per què duen o no accent. *esglesia, arros, Peniscola, correr, llepol, anaveu, Alcalaten, musica, deiem, exi-gència, Dublin, aci, escas, anell, compren, examen, cupula, miravem, capita.*
2. Posa els accents que calga en els enunciats següents.
  - a) El meu germa ha pegat la volta al mon amb vaixell.
  - b) Els examens de final del trimestre son excessivament durs.
  - c) Els llauradors estan en contra dels polítics despres de l'ultima crisi agricola.
  - d) *Mediterrania* es la canço de La Fumiga que mes m'agrada.
  - e) M'has explicat una formula de Química molt dificil.



### 3. Al text següent li han caigut els accents. Llig-lo atentament i posa'ls on calga.

A pesar de la solemnitat de la boda, les festes duraren només huit dies perquè el rei de Sicília, assabentat pels ambaixadors que el rei de França estava organitzant a Corsega una gran croada contra Tunis, li envia el gendre, acompanyat de Tirant, al front d'una formació de deu embarcacions de guerra perquè se sumaren a les forces cristianes.

A Corsega s'incorporaren a la resta de l'armada que, en primer lloc es dirigí a Síria, on atacaren la ciutat de Trípoli, i a pesar de la gran quantitat de baixes, assaltaren la ciutadella i la saquejaren. En el transcurs de l'operació, Tirant tingué diferències amb un cavaller anomenat Ricard, però les superaren i acabaren fent-se molt amics, fins al punt que Ricard es va incorporar al cercle íntim del jove cavaller breton.

Des de Síria, pentinant la costa cap al nord, passaren a foc i flama una gran extensió del litoral d'Anatòlia i, després d'haver repostat a Famagosta, en l'illa de Xipre, posaren rumb a l'antiga Cartago. Conquistaren aquesta històrica ciutat de Tunis amb grans esforços i aconseguiren un botí substancial.



PALOMERO, Josep: *Les aventures de Tirant lo Blanch*, Tabarca, 2013 (adaptació)

## 3.2. MORFOSINTAXI

### 3.2.1. L'oració: classes i modalitats oracionals

La primera classificació que fem en parlar d'oracions és si són **simples** o **compostes**. Si l'oració té un **subjecte** i un **predicat**, estarem davant d'una simple (ex.: *Paola juga a futbol*), mentre que si en té **més d'un**, parlarem de **composta** (ex.: *Paola va vindre perquè li ho vaig demanar*).

A l'hora de comunicar-nos el parlant manifesta una actitud d'allò que vol transmetre. Parlem, doncs, de la **modalitat oracional** que és el terme amb què es coneix l'actitud amb la qual el parlant transmet un contingut. Tenint en compte la modalitat podem distingir diversos tipus d'oracions: **declaratives**, **desideratives**, **imperatives** (exhortatives) i **interrogatives**.

### 4. Relaciona els tipus d'oracions amb la definició i l'exemple corresponent.

Tipus d'oració	Actitud	Exemple
Declaratives	Expressa la voluntat del parlant que el receptor duga a terme	<i>Tant de bo vinguen els meus cosins prompte.</i>
Desideratives	El contingut es presenta mitjançant una pregunta	<i>El dia de mercat és dimecres.</i>
Imperatives	Donen una informació determinada	<i>Llegiu la pàgina següent.</i>
Interrogatives	Expressen un desig del parlant	<i>Què voleu fer?</i>



Totes aquestes oracions poden ser **afirmatives** o **negatives**: *El dia de mercat **no** és dimecres; **No** llegiu la pàgina següent.*

5. **Escriu dos oracions segons l'actitud indicada.**

- a) Interrogativa (negativa)
- b) Declarativa (afirmativa)
- c) Desiderativa (negativa)
- d) Imperativa (afirmativa)
- e) Desiderativa (afirmativa)

6. **Converteix les oracions següents en el tipus de modalitat que s'hi us indica.**

- a) La setmana que ve començaré els entrenaments (desiderativa)
- b) Vine ací (interrogativa)
- c) Potser vindrà demà (enunciativa)
- d) Tant de bo veja els meus cosins per Pasqua (exclamativa)
- e) Pots deixar-me el bolígraf? (imperativa)



### 3.2.2. Els complements

Com ja sabeu, una **oració** està formada per un **subjecte** i un **predicat**. El nucli del predicat és el verb i pot anar acompanyat d'una sèrie de complements que coneixem amb el nom de complements verbals. Si ens trobem davant d'un **verb predicatiu** els complements que podran acompanyar el verb són: complement **directe**, complement **indirecte**, complement de **règim verbal**, complement **predicatiu** i complement **circumstancial**. En canvi, si el verb és **copulatiu** el predicat verbal serà l'**atribut**.

- ✱ El **complement directe (CD)** fa referència a l'element que rep l'acció designada pel verb.
- ✱ El **complement indirecte (CI)** fa referència a l'element que rep l'efecte de l'acció designada pel verb.
- ✱ Alguns verbs exigeixen immediatament després l'ús d'una preposició. Eixe complement introduït per eixa preposició exigida pel verb és el que coneixem amb el nom de **complement de règim verbal (CRV)**.
- ✱ El **complement predicatiu (CPred.)** és un complement verbal que té doble funció ja que complementa a un verb predicatiu i a un substantiu al mateix temps, és a dir, acompanya un verb i ofereix informació sobre un substantiu.
- ✱ Els **complements circumstancials (CC)** són complements no exigits pels verbs que expressen una circumstància (temps, mode, lloc, instrument, companyia).
- ✱ L'**atribut (Atr.)** és un complement que expressa una qualitat sobre el subjecte. Es tracta d'un predicat no verbal introduït pels verbs ser, estar, semblar o paréixer.

### 7. Identifica el complement que hi ha en negreta.

- a) Joan és **molt alt**.
- b) Meritxell vindrà **la setmana que ve**.
- c) Quan em traga el carnet de conduir em compraré **un cotxe**.
- d) Estic una mica farta **de tu**.
- e) Mar s'ha fet **sòcia de la biblioteca**.
- f) L'aula d'informàtica sembla **nova**.
- g) He de comprar el regal **a les meues cosines**.
- h) Per a fer-ho bé has de retallar-ho **amb les tisores**.
- i) El president confia **a fitxar la jugadora**.
- j) Les pastes s'han fet **malbé**.



### 8. Subratlla el complement directe i el complement indirecte.

- a) El professor va enviar els deures als seus alumnes.
- b) El meu cosí ha comprat un llibre per a sa mare.
- c) Ahir vaig explicar un treball al meu germà.
- d) No he pogut corregir els exàmens als meus alumnes.

### 9. Tria quatre oracions de l'exercici 7 i analitza-les sintàcticament.

## 3.3. LÈXIC

### 3.3.1. Formació de paraules. Neologismes i préstecs lèxics

Les llengües són sistemes vius que es van renovant constantment en funció de les necessitats socials de cada època.

Un **neologisme** és una unitat lèxica nova que serveix per a designar qualsevol cosa o un objecte que abans no existia. Si el mot s'agafa d'una altra llengua parlarem de **préstec lingüístic** (ex.: futbol, mojito). Però si el que fa és substituir-ne un d'existent estarem davant d'un **barbarisme** (ex: *jefe*, *link* són en valencià *cap* i *enllaç*).

El valencià ha conservat un gran nombre de paraules procedents d'altres llengües des que els repobladors catalans, aragonesos i d'altres procedències ocuparen el Regne de València després de la conquesta de Jaume I. Alguns exemples són els següents:

#### Abans del segle XIII

- ✓ Preromànics iberobascos: carrasca, esquerra...
- ✓ Preromànics indoeuropeus celtas: carro, camisa, cervesa...
- ✓ Preromànics indoeuropeus gàl·lics: galta...
- ✓ Germànics: blau, fang...
- ✓ Grecs: estómac, aire, espasa...

### Després del segle XIII

- ✓ Llatínismes: fàcil, miracle...
- ✓ Arabismes: alcalde, aixeta, dacsà...
- ✓ Occitanismes: batalla, cordell, ballar...
- ✓ Aragonesismes: llanda, esvarar...
- ✓ Castellanismes: caldo, xocolate, boda...
- ✓ Anglícismes: bar, àlbum, telèfon...
- ✓ Gal·licismes: jardí, dansar, parc...
- ✓ Italianismes: piano, novel·la



10. Investiga en la teua comarca quins arabismes s'utilitzen diàriament.

11. Classifica les paraules següents tenint en compte la llengua d'on provenen. Les paraules són: *sommelier*, tiquet, safareig, *pizza*, hamburguesa, Albert, capellà, frare, sabó, matalàs, soprano, xalet, burro, *croissant*, alqueria, pícnic.



12. Feu grups de dos o tres persones i en tres minuts escriviu el màxim d'oracions possibles que continguen un neologisme.

## 3.4. FONÈTICA

### 3.4.1. Aprenem a pronunciar correctament

Quan realitzem l'acte de parla és important pronunciar bé les consonants i les vocals perquè el nostre receptor entenga les paraules i evitar, així, confusions. Els sons, però, poden identificar-nos als parlants i situar-nos en una localitat o comarca de manera que un parlant del nord de Castelló tindrà fonèticament uns trets característics que el situaran en les comarques del nord.

En aquest apartat trobareu recursos que us ajudaran a millorar la pronúncia de les consonants i vocals. I en les unitats següents hi haurà exercicis perquè pugueu practicar.



**zebra** [zèbra]

1. f. ZOOLOGIA. Mamífer perissodàtil (*Equus* sp), caracteritzat per un pelatge blanc groguenc amb franges transversals marrons o negres, semblant a un cavall, que viu en les sabanes de l'Àfrica austral.

2. **pas de zebra** V. **pas**<sup>1</sup> 36.

## 4. ELS ORÍGENS DE LA LLENGUA DES DEL LLATÍ A LES LLENGÜES ROMÀNIQUES

### 4.1. Què en saps?

#### 1. De quina llengua prové la nostra llengua?

- a) És el resultat de la unió de les diverses civilitzacions que ocuparen el nostre territori.
- b) De l'àrab
- c) Del llatí.

#### 2. Quan va nàixer la nostra llengua?

- a) Al s. XV, amb la publicació del Tirant lo Blanch.
- b) Se sap que a partir del s. IX la població ja parlava un romanç diferenciat del llatí.
- c) Al s. XX.

#### 3. On es va formar el romanç que esdevindria valencià?

- a) A l'actual Catalunya.
- b) Al Regne de València del s. XV.
- c) Al territori que actualment coincideix amb el sud de França, Pirineus i nord de Catalunya.

1. **[CE]** Comprova si les teues respostes han sigut encertades amb la informació que trobaràs tot seguit.

#### Antecedents històrics

Durant el segle I abans de Crist es produeix un fet transcendent que marcarà la història cultural i lingüística de pràcticament tota la península Ibèrica: la romanització. El llatí esdevé la llengua dominant a pràcticament tota la península Ibèrica, excepció feta d'una franja nord en què encara es conserva una llengua preromànica: el basc. Però la unitat lingüística i cultural de l'Imperi Romà va patir el colp de gràcia al segle V com a conseqüència de les invasions germàniques que suposaren la caiguda de l'Imperi Romà d'Occident i que n'acceleraren la fragmentació lingüística, conseqüència de la qual és l'aparició de les diferents llengües romàniques. Les llengües romàniques són, doncs, el resultat de l'evolució del llatí, però no del llatí clàssic, sinó del llatí vulgar, aquell que es parlava a les diferents zones de l'Imperi.

BARBERA, Jeremies: *Les veus d'un temps. Antologia dels millors textos de la nostra literatura I*, Bromera, 2002 (adaptació)

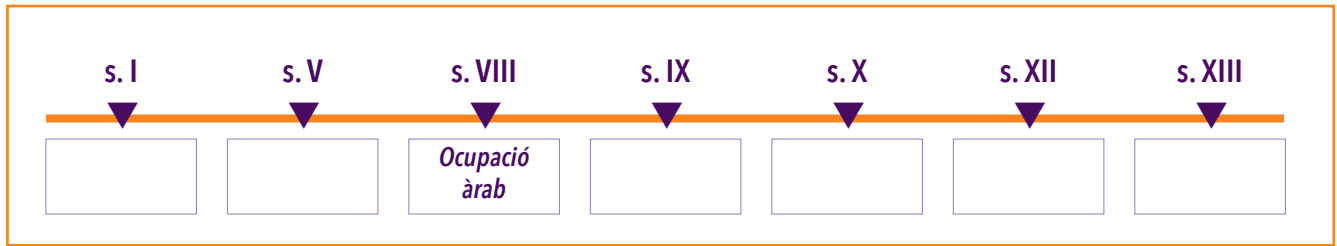
2. a) Explica com afecta la romanització als pobles i a les persones que residien a la Península Ibèrica al s. I.

- b) Digues si és veritat o fals. En cas de ser fals, corregeix l'afirmació per tal que siga vertadera.

- Des de la romanització fins l'actualitat, no hi ha hagut més invasions en el territori de l'Imperi Romà.
- El basc és l'única llengua preindoeuropea que va sobreviure a la romanització.
- Les llengües romàniques són el resultat de l'evolució del llatí clàssic.



3. Amb l'ajuda de la informació que ja coneixes i del vídeo següent sobre l'expansió territorial de la llengua d'Antoni Martínez Bernat, completa la informació de l'eix cronològic amb informació important sobre la història de la llengua.



L'any 813 es va celebrar el Concili de Tours, el qual va prescriure que la predicació es fera en llengua vulgar, aquest fet demostra que ja es tenia consciència que la llengua dels pobles ja no era el llatí que s'usava tant administrativament com en la litúrgia. Es comencen a trobar, doncs, textos sense voluntat literària on es veu aquesta realitat lingüística diferenciada.



Els **primers textos literaris** es daten en la segona meitat del s. XIII i van ser escrits en romanç pels nostres primers autors. La llengua d'oc o occitana va ser la llengua triada pels trobadors a causa dels forts vincles polítics entre Catalunya i Occitània durant els segles XI i XII, a més del prestigi i la importància que havia assolit la poesia trobadoresca, la qual es desenvolupava en un ambient cortesà, sobretot durant els regnats d'Alfons el Benigne i del seu fill Pere el Cerimoniós.

4. D'acord amb tot el que has après fins ara, quina relació creus que té la història amb la formació d'una llengua?

5. Tot seguit tens algunes de les paraules que ens arriben per substrat. En xicotets grups, tracteu de classificar-les segons cregueu quin és el seu origen. Potser la morfologia, el camp semàntic i la fonètica o grafia vos puguin ajudar, així com també la consulta de diccionaris etimològics com el *Diccionari Català Valencià Balear* o el *Diccionari etimològic* de l'Enciclopèdia Catalana. Poseu en comú les vostres conclusions amb la resta de la classe.

DCVB



Etimològic



*fang, aljub, guerra, guarir, albercoc, lleig, Albert, esquerra, Guillem, ganivet, pissarra, ballar, ambaixada, duana, magatzem, matalàs, socarrar, bassa, frare, blau, setrill, Albufera, capellà, Alcúdia, homenatge, rossinyol, Benidorm, Benilloba*

SUBSTRAT		ADSTRAT	
iberobasc	germànic/cèltic/franc	àrab (mossàrab)	occità



## 5. ELS ORÍGENS DE LA LITERATURA

### 5.1. Context històric i feudalisme

L'**edat mitjana** és un període llarg de la nostra història, de quasi deu segles. Però també és fonamental per entendre els inicis de la nostra literatura. Ens caldrà situar-nos al segle IX, un moment en què el **feudalisme** ja s'havia generalitzat a Europa com a sistema d'organització social i econòmica.

**Què és el feudalisme?** Es tractava d'un pacte per l'explotació de la terra: l'**església** i la **noblesa** posseïen el poder i la terra, i sotmetien la **pagesia** a un jurament de fidelitat a canvi de treballar aquesta terra. Això significava acatar la seua autoritat i protecció, i convertia els llauradors en serfs de la gleba, sotmesos al **vassallatge**.



1. Dibuixa la piràmide de la societat feudal a la teua llibreta, situa els estaments i explica quin paper tenia cadascun.

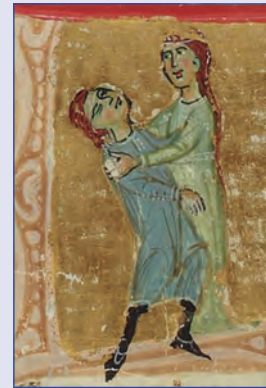
### 5.2. La poesia trobadoresca

En aquest ambient de corts, palaus i castells va sorgir una expressió poètica que va determinar el futur de la literatura europea: les composicions dels **trobadors**. Es van escriure en llengua occitana, eren obres d'autoria coneguda i van explorar una concepció de l'amor inèdita, com veurem més endavant.

La lírica trobadoresca era sempre acompanyada de música, com podeu escoltar fent servir aquest codi QR.

Els trobadors i les trobairitz componien la música i els versos, mentre que els joglars i les joglaresses eren qui feien normalment la interpretació.

Música trobadoresca



2. Busca al diccionari les definicions de trobador i joglar. Amb quins oficis moderns tindrien semblances?



### 5.3. Gèneres

Els trobadors i les trobairitz tractaven diferents temàtiques en les seues composicions. A continuació veurem els gèneres més representatius segons la temàtica.

La **cançó** és el gènere més freqüent i nombrós de la poesia trobadoresca. Les cançons tenien com a tema principal l'amor, en concret l'anomenat **amor cortés**. Es tractava d'una mena de trasllat de conceptes del feudalisme al terreny sentimental: el trobador era el vassall i l'estimada era la seua senyora, que apareixia al poema sota un pseudònim o senyal, per tal d'ocultar-hi la identitat.



3. Alguns senyals amorosos emprats pels trobadors van ser *flor-de lis, mon imant, bona esperança o bella visió*. Pensa en tres persones que t'estimes i inventa't un senyal que les represente.



4. [CO] Escolta el programa *Pròxima parada d'À Punt* i respon.

- Qui participa en la conversa? Quin és el tema o temes centrals?
- Què és Flamenca? Per què està d'actualitat?
- Qui van ser les trobairitz? A què es dediquen?
- Quins territoris actuals ocupava Occitània i la llengua occitana?
- Què és l'amor cortés? Explica-ho amb les teues paraules.
- Què va dir Joan Fuster sobre l'amor i els trobadors?



La poesia trobadoresca també va tractar qüestions polèmiques en el **sirventés** amb l'expressió de la ira, l'odi i l'atac personal. El **plany**, en canvi, fou un lament amb què un trobador o trobairitz donava notícia i sentia la mort d'algun personatge proper o important. L'**alba** descrivia la lamentació d'una parella d'enamorats que passen la nit junts d'amagat i en arribar l'alba han de separar-se, mentre que la **pastorel·la** narrava l'encontre amorós d'un cavaller i una pastora al camp.



### 5.4. Mètrica i rima

La lírica trobadoresca presentava a més a més una mètrica i una rima molt treballada i precisa. Les cançons es distribuïen en cinc o set **cobles** (estrofes) d'un nombre variable de **bordons** (versos), més una cobla final anomenada **tornada**, on apareixia el senyal. La rima, altrament, era sempre consonant.

♪. [CE] Llig els fragments traduïts dels poemes trobadorescos següents i identifica:

- a) El nombre de cobles i bordons.
- b) El senyal, si n'hi ha.
- c) A quin gènere pertanyen? Raona-ho.

**I.** Quan el rossinyol refila  
amb sa parella de nit i de dia  
joestic amb ma bella amiga  
sota la flor,  
fins que el guaita de la torre  
crida: «Amants, a llevar-se!  
que jo veig l'alba i el dia clar.»

Anònim

**II.** Ni el negre corb ni el voltor  
flairen tant la carn pudent  
com clergue i predicador  
flairen on és l'opulent.  
Munten llur pla d'amagat  
i quan malaltia el bat,  
li fan fer donació,  
i als parents, un rosegó.

Peire Cardenal (1205-1272)

**III.** Mai res que a vós us plagués,  
franca i cortesa senyora,  
no em serà tan prohibit  
que no m'afanyi a fer-ho  
sense pensar en cap altra cosa.

Raimon, la bellesa  
i el bé que hi ha en la meva dama  
m'han entilment lligat i pres.

Guillem de Cabestany (1162-1212)

## 5.5. Trobairitz i trobadors

Les trobairitz i els trobadors pertanyien a condicions socials diverses. Hi trobem des de dames distingides i reines fins a militars i clergues. La poesia trobadoresca compta amb una nòmina extensa de 350 professionals de l'art de «trobar», és a dir, l'art de compondre versos i la seua melodia.



## 5.6. Joglaresses i joglars

Les poesies que escrivien les trobairitz i els trobadors les divulgaven gràcies a les joglaresses i els joglars, que eren artistes ambulants que divertien el públic amb cants, balls i jocs. A l'hora d'interpretar els poemes, el joglar havia de respectar molt fidelment el text i la notació musical. Amb aquesta fi es van redactar els *Ensenyaments del joglar*, el més famós del qual el va escriure Guerau de Cabrera per al seu joglar Cabra.



Beatriu de Dia



**Beatriu de Dia** o la **Comtessa de Dia** (s. XII) és la trobairitz amb més cançons conservades en els cançoners (n'hi ha quatre d'atribució segura), la més coneguda de les quals és *A cantar m'er de so qu'eu no volria* que podeu escoltar en el QR següent.





6. Ompli els buits i completa la lletra de la versió de *Tinc un desfici, ai, inclement* de Neisha amb l'ajuda de les definicions que trobaràs més avall. En acabant, visualitza'n el videoclip i comprova les teues respostes.

Neisha



Tinc un desfici, ai, inclement  
pel \_\_\_\_\_ (1) \_\_\_\_\_ que m'ha servit.  
Massa l'he amat, m'ha \_\_\_\_\_ (2) \_\_\_\_\_,  
vull que tothom en tingui esment.

Oh bell amic ple de dolçors!  
Quan us tindrè vora el meu \_\_\_\_\_ (3) \_\_\_\_\_?  
Si amb vós jagués, quin bell deport!  
Quin \_\_\_\_\_ (4) \_\_\_\_\_, el meu, més amorós!

Ara veig que soc traïda  
en llit o quan vaig \_\_\_\_\_ (5) \_\_\_\_\_  
més que blancaflor, ferida  
del seny, els \_\_\_\_\_ (6) \_\_\_\_\_ i la vida.

No li he dat el meu amor  
ara jo visc en plany i \_\_\_\_\_ (7) \_\_\_\_\_  
sapigieu que \_\_\_\_\_ (8) \_\_\_\_\_ hauria  
de fer ço que jo voldria.

1. A l'Edat Mitjana, home que estava al servei del rei o d'un senyor, amb el seu cavall i les seues armes.
2. Que ha estat ferit/da greument.
3. Òrgan més important de la circulació de la sang.
4. Fet de tocar amb els llavis una part del cos d'una persona o una altra cosa.
5. Amb el cos cobert amb roba.
6. Òrgans de la visió.
7. La pena i el dolor que sentim per una persona que se n'ha anat o per una cosa que hem perdut.
8. L'emoció, la satisfacció i el plaer que se senten en algunes ocasions.

La *Llegenda del cor menjat* convertí el trobador **Guillem de Cabestany** (s. XII) en un màrtir d'amor. S'hi conta que aquest poeta fou un amant desafortunat que va morir assassinat pel marit d'una dama a qui requeria amors.

**Guillem de Berguedà** (s. XII) va ser un trobador cínic i orgullós alhora que intel·ligent i elegant. Tingué una vida agitada i aventurera, plena d'amors il·límits i d'odis provocats per rivalitats locals. La millor mostra d'aquestes hostilitats és *Cançoneta leu e plana*, adreçada al cavaller Ponç de Mataplana...



7. [CE] Llig atentament aquest fragment i respon:

I no excloc Mon Marquès,  
Guillem de Claramont,  
Mon Sogre, que fa tres,  
ni el **pòtol** Folc Ramon,  
a tots plegats responc:  
«A vós, Rei, no he fet res,  
però ells rai cornuts ho són».

Dels quatre, amb tres mullers  
he fet llit sense son,  
m'han deixat que **abeurés**  
el cavall dins la font  
i que per sota el pont  
dos **palafrens** passés  
que estimo més que el món.

- Defineix els mots en negreta.
- Què explica Guillem de Berguedà en aquest fragment?
- De quin gènere es tracta?
- Per què ho has sabut? Digues tres expressions que t'ho han desvetllat.

El trobador **Ramon Vidal de Besalú** (s. XIII) fou possiblement joglar en la seua joventut, ja que sovint parla en els seus textos d'aquests artistes errants amb afecte i comprensió.

8. **[CE]** Llig el fragment prosificat del poema *Abril eixia i maig entrava* de Ramon Vidal de Besalú i reflexiona sobre el desprestigi de l'ofici de joglar durant l'Edat Mitjana.

—Senyor, jo soc un joglar que em dedique a cantar, i sé recitar novel·les i contar moltes notícies i salutacions i molts contes, plaents i bons, divulgats arreu. I conec versos i cançons d'en Giraut de Bornelh i encara més de n'Arnaut de Maruelh, i molts altres versos i poemes, per la qual cosa bé hauria de trobar un lloc en una cort. Però ara és temps de gent vil i eixelebrada que fa tornar els hòmens malvats i s'escampa per les corts traient els mèrits de la gent i, en conseqüència, ni jo ni ningú que siga cortés i savi hi és acollit. Al contrari, com més freqüente els nuclis selectes, on hauria de trobar un lloc, més hi trobe gent que es burla de mi i menysprea el que vull recitar. En canvi, veig que s'hi diverteixen els xarraires i hòmens vanitosos, ximplers i sense cap mena de criteri, mentre que jo, com que ningú no em vol escoltar ni vol conèixer les coses que sé, me n'he d'anar a seure en un racó, com qui ho dona tot per perdut.

ESPADALER, Antoni M.: *Ramon Vidal de Besalú, Obra completa*, Edicions de la Universitat de Barcelona, 2018 (adaptació)

- Creus que aquesta actitud és observable també hui dia?
- En quins oficis?
- Per quins motius?

**Cerverí de Girona** (s. XIII) és el trobador més representatiu de la cultura trobadoresca catalana. L'extensa obra conservada el lliga a la figura del rei Pere el Gran, el qual degué ser el seu protector.

9. **La ruta dels nostres trobadors.** Alguns trobadors provenien del sud dels Pirineus i parlaven la nostra llengua. Recorda l'estructura d'una ruta literària proposada al principi de la unitat i emprén una recerca d'informació per a completar aquesta fantàstic camí pels orígens de la nostra literatura: la ruta dels nostres trobadors!

1a parada	Trobador	Obra	Monument
Gironella	Guillem Ramon de Gironella	.....	.....

3a parada	Trobador	Obra	Monument
Besalú		<i>Abril eixia i maig entrava</i>	.....

2a parada	Trobador	Obra	Monument
Berga		.....	Castell de Berga

4a parada	Trobador	Obra	Monument
Girona		.....	Sant Pere de Galligants



10. **[EE]** **Missió Trobairitz.** Cinta Arasa ens parla de *Missió Trobairitz*. Mira el vídeo que trobaràs en el QR.

Escriu una composició trobadoresca (una cançó, un sirventés, etc.) en què queden reflectits els sentiments de les trobairitz a causa de l'interés que suscitaven les seues composicions.

Missió Trobairitz



## 6. RUTA DE PERSONATGES CÈLEBRES LOCALS

**PAS 1**

**[EE]** Fes un llistat d'entre sis i huit personalitats de la teua localitat que hagen destacat en diferents àmbits i que compten amb un reconeixement (un carrer, una plaça, un monument, etc.). Tot seguit, dissenya una ruta per la localitat que n'incloga les distincions amb Google Maps. Trobaràs alguns consells útils més avall. Hauràs de descriure breument cada personatge i incloure'n una fotografia en cadascuna de les parades.



PERSONATGE	Tipus de reconeixement	Descripció del personatge	Fotografia
Isabel de Villena	Carrer	Religiosa i escriptora valenciana del segle xv, considerada la primera escriptora reconeguda en la nostra llengua.	

### CONSELLS

**Obri sessió a My Maps en el teu ordinador.**



**Ves a «Els meus llocs», «Mapes», crea un mapa i posa-li nom.**

**Clica en «Afegeix un marcador» per a indicar el primer punt de l'itinerari. A dins afegiràs el text i la imatge.**

**Fes la mateixa operació per afegir la resta de punts.**

**Quan els tingues tots, clica en «Dibuixa una línia» per a unir-los.**

**Ja tens el teu itinerari deixat a Google Maps!**

**PAS 2**

Comparteix la teua proposta amb el grup classe i compareu les vostres rutes. Feu-les servir com a mapa i passegeu pels carrers i pels indrets triats!



### PAS 3 Per a anar més enllà

Si t'ha agradat la recerca feta i vols que la teua ruta siga redona, dona el pas definitiu per acompanyar-la d'una audioguia! És ben fàcil si segueixes aquests passos:



Registra't al web d'**izi**.TRAVEL



Crea una visita i dona-li un nom.



Afegeix els punts de l'itinerari amb els marcadors com havies fet a Maps.



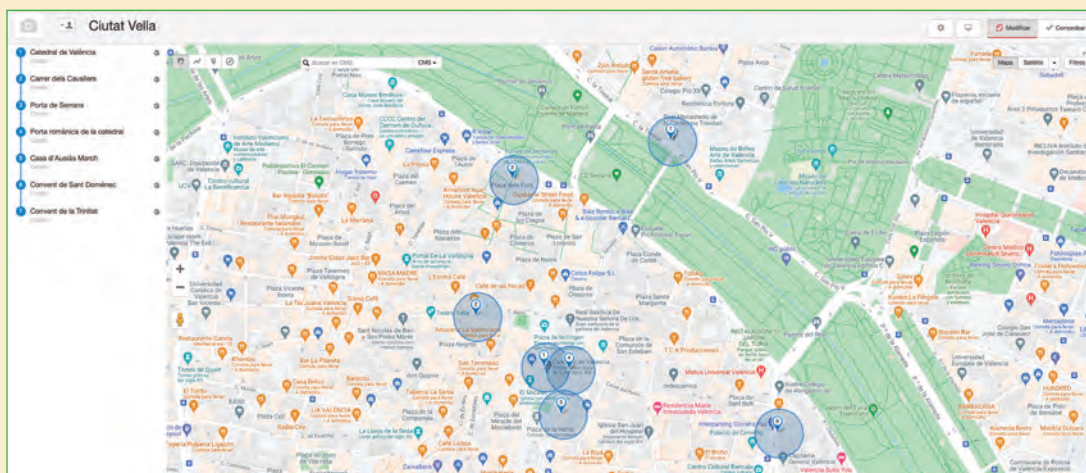
Introdueix la descripció, la imatge i l'àudio en cadascun dels punts.



Ja tens l'audioguia preparada!



Clica en «Mostrar en Izitravel» i veuràs la versió definitiva amb enllaç i QR.



### PAS 4 Penseu i reflexioneu en grup

Quantes dones il·lustres hi heu inclòs? De segur que durant la recerca heu descobert molts personatges femenins oblidats. Presenteu-los i justifiqueu per què els dedicàrieu un carrer del municipi.

Ací teniu alguns exemples de dones valencianes que han fet història:



1. En grups, trieu un dels apartats de la unitat i elaboreu un resum a partir de les paraules claus que apareixen més avall. Després, exposeu-lo a la resta de la classe.



### COM FER UN BON RESUM

- ✓ Llig la informació.
- ✓ Subratlla les idees més importants.
- ✓ Reorganitza la informació amb les teues paraules.
- ✓ Usa connectors per enllaçar les idees.



### ASPECTES IMPORTANTS EN L'EXPOSICIÓ ORAL

- ✓ La pronunciació
- ✓ El ritme
- ✓ El to de veu
- ✓ Els gestos i la mirada
- ✓ La postura
- ✓ El vocabulari

#### L'accentuació

- Sí·l·laba tònica
- Agudes
- Planes
- Esdrúixoles
- Accent diacrític

#### Els complements verbals

- Directe
- Indirecte
- De règim
- Circumstancial
- Predicatiu
- Atribut

#### La modalitat oracional

- Informar
- Preguntar
- Ordenar
- Desitjar

#### Els orígens de la llengua

- Imperi Romà
- Llengües romàniques
- *Forum Iudicum*
- *Homilies d'Organyà*
- Superstrat
- Substrat
- Adstrat

#### La poesia trobadoresca

- Feudalisme
- Occità
- Música
- Gèneres
- Senyal
- Trobadors i trobairitz
- Joglars i joglaresses

2. En grups, cada membre de l'equip classifica els continguts de la unitat tenint en compte els colors del semàfor. A continuació, cadascú ha d'exposar els seus dubtes a la resta per tal de resoldre'ls.

- Encara no ho entenc!
- Tinc dubtes en...
- Ho tinc superclar!



### TROBAIRITZ, LES DONES QUE VAN ESCRIURE POEMES D'AMOR SENSE ESPERAR-NE RESPOSTA

Si la figura dels trobadors és prou coneguda, les trobairitz han caigut en l'oblit de la història. Les trobairitz eren dones poetes contemporànies dels trobadors. Poca cosa se'n sap, de les seues vides i només ens ha arribat el nom d'unes vint trobairitz, en contrast amb els quatre-cents trobadors dels quals tenim notícia. Alguns dels noms de les trobairitz identificades són Beatriu, comtessa de Dia, Azelaïs de Porcairagues o Bieiris de Romans.

L'auge de l'obra de les trobairitz –la que ens ha arribat és escrita en occità– se situa sobretot entre 1135 i 1240. Si bé hi ha molts elements dels seus poemes que trobem també en els dels trobadors, tenen característiques pròpies i sobretot, aporten la visió poètica i literària de la dona –o d'un determinat tipus de dona, la dona noble i culta– a l'Edat Mitjana. A més, els de les trobairitz són poemes més frescos i de llenguatge més espontani que els dels trobadors, potser cenyits en excés a les normes de la poesia trobadoresca.

Tot i això, les trobairitz han estat greument menystingudes al llarg de la història. Si alguns estudiosos consideren que no aporten res de nou a la poesia que no hagueren aportat ja els trobadors, d'altres les titllen d'innocents en els plantejaments poètics mentre que molts en qüestionen el pudor i fan judicis morals dels fets que les trobairitz citen en els seus poemes.

ARASA, Cinta: *Trobairitz, les dones que van escriure poemes d'amor sense esperar-ne resposta*, Núvol, 2015 (adaptació)

1. Quins d'aquests arguments és un argument de causa? I l'altre de quin tipus és?

- a) només ens ha arribat el nom d'unes vint trobairitz, en contrast amb els quatre-cents trobadors dels quals tenim notícia.
- b) molts en qüestionen el pudor i fan judicis morals dels fets que les trobairitz citen en els seus poemes.

2. Classifica les paraules subratllades en el text segons siguin agudes, planes o esdrúixoles.

3. Identifica les paraules amb accent diacrític del text i explica el seu significat.

4. Transforma aquesta oració declarativa en desiderativa negativa: «Les trobairitz han caigut en l'oblit de la història».

5. Assenyala el tipus de complement verbal subratllat: «Les trobairitz han estat greument menystingudes».

- directe
- predicatiu
- atribut

6. Indica si les afirmacions següents són vertaderes o falses:

- a) Es coneixen més noms de trobairitz que de trobadors.
- b) La poesia trobadoresca s'escrivia en occità.
- c) No existeixen diferències entre les composicions dels trobadors i de les trobairitz.
- d) Les trobairitz són menyspreades pels estudiosos per la poca qualitat literària de les seues poesies.

7. Es pot afirmar que allò descrit en el text és criptogínia? Justifica la resposta.





# UNITAT 2 VALENCIÀ



## EN AQUESTA UNITAT APRENDRÀS

- Practicar i millorar les habilitats comunicatives.
- Comprendre, interpretar i valorar el contingut de textos.
- Aplicar els coneixements de la tipologia descriptiva amb l'escolta activa, comprensió, interpretació i anàlisi.
- Conèixer i aplicar diversos signes tipogràfics.
- Analitzar i reconèixer el subjecte i els seus tipus.
- Aprendre els conceptes de sinonímia i antonímia.
- Reconèixer les varietats geogràfiques de la llengua.
- Conèixer un dels grans períodes històrics i literaris.
- Buscar, localitzar i extraure informació en diferents fonts i mitjans. Busca en pàgines web especialitzades. Valoració de la informació i el contrast de la informació.



# VIAGERS PEL MÓN

## VIU EN VALENCIÀ

1. Soc d'on visc

## REVISCOLEM LA TERRA

2. Planificació d'una eixida

## VIU LA LLENGUA

### 3.1. ORTOGRAFIA

3.1.1. Recursos tipogràfics (I)

### 3.2. MORFOSINTAXI

3.2.1. El subjecte: tipus i veus

### 3.3. LÈXIC

3.3.1. Sinonímia i antonímia

## PLURILINGÜISME VIU

4.1. El valencià que parlem

4.1. Què en saps?

## LITERATURA VIVA

5. Les quatre grans cròniques

5.1. *El llibre dels fets* de Jaume I

5.2. *La Crònica* de Bernat Desclot

5.3. *La Crònica* de Ramon Muntaner

5.4. *La Crònica* de Pere IV el Cerimoniós

## HISTÒRIA DE LA LLENGUA

6. Expansió i concreció del domini lingüístic

## PROJECTE VIU

7. Blog de viatges Km. 0

## IDEES CLARES

## AVALUACIÓ

A...

tos literaris i no literaris orals i escrits.  
i les propietats textuais en l'anàlisi dels textos  
lisi.

els trets diferencials bàsics.  
de la nostra llengua.  
s tipus de textos i fonts. Ús d'eines digitals de  
aspectes positius de les TIC per a la búsqueda i



# 1. SOC D'ON VISC

El meu lloc al món



1. **[CO]** Escolta aquest fragment del programa *El meu lloc al món* d'À Punt i respon les preguntes que es plantegen:

- Quines plantes i quins animals hi ha a les muntanyes que miren a la mar des de la Marina Alta?
- Qui fa sentir a Edu Soto que eixe és el seu lloc al món?
- Fa més de 8.000 anys els humans es van assentar en el punt...
  - allunyat d'un riu generós i cabalós.
  - on les aigües dels Serrans es dirigeixen al Mediterrani.
  - del riu que va dificultar la vida a tota una comarca.
- Per què creus que diu que els antics pobladors van trobar a Pedralba el seu lloc al món?
- Què pot dur a una persona a abandonar la vida urbana, les passarel·les i els flaixos per la vida rural?
- El Barranc del Carraixet per a Mari Giner és l'eix de la seua vida. Quins motius hi dona? I per a tu? Quin lloc diries que és fonamental en la teua vida?



2. **[CE]** Has decidit participar en un programa d'intercanvi amb una estudiant anglesa. Ara vindrà a passar un mes a ta casa i estàs decidint a quins llocs interessants podríeu anar.

Un amic t'ha parlat molt bé del barri del Cabanyal de València i de la comarca de la Plana d'Utiel. Llig atentament els dos textos per tal de decidir quin s'ajusta més als gustos de l'estudiant.

## EL BARRI DEL CABANYAL

La història valenciana va unida a la d'aquest barri marítim. El Cabanyal-Canyamelar va arribar a ser un municipi independent en el segle XIX, amb el nom de Poble Nou del Mar. Encara hui és un barri de pescadors, protagonista de les estampes més costumistes, on la vida té un altre ritme.

El seu valor arquitectònic és incommensurable. Al Cabanyal hi ha barraques, casetes de pescadors, façanes de taulellets, edificis de colors i estructures modernistes. Hi destaquen la Llotja de Pescadors al Mercat del Grau, les vivendes del carrer de Sant Pere, de la Reina o d'Escalant i la zona del Progrés i Amparo Guillem. La particular planta dels seus edificis i la disposició de l'urbanisme (els carrerons són quasi un laberint) també són responsables d'un clima social i un estil de vida molt autèntic, quasi extingit en les grans metròpolis.

En els últims temps, a més, un sentiment distint s'estén pels carrers. Les noves generacions han tornat la mirada cap a la zona de la platja, no sols per a comprendre'n el valor, sinó per a enriquir-lo a través de propostes culturals. Com ha passat amb altres barris del món, el sentiment bohemi ha impulsat un renaixement. La zona ja compta amb una xarxa que implica col·lectius d'art i companyies de teatre amb nombrosos projectes en marxa. Bons exemples són la reobertura del Teatre El Musical (TEM) i el festival Cabanyal Íntim, cita primaveral amb obres en format xicotet, que situen l'escenari en les cases d'interés històric.



A propòsit de la gastronomia, també arriba una nova onada de cuiners amb gran respecte pel producte del mar. Prop de la platja sempre s'ha pogut disfrutar de bons arrossos a Casa Carmela i de les millors tapes de celler a Casa Montaña. Però hi ha propostes recents igualment serioses, com la vermuteria Anyora o la braseria Fumiferro. Si la idea és prendre uns aperitius, el millor són les truites de La Peseta o els entrepans gegants de La Pascuala i La Paca. Després es pot passar la resta de la vesprada, i fins i tot la nit, a La Fábrica de Hielo, un espai multidisciplinari on a vegades també s'instal·len *food trucks*.



<https://www.visitvalencia.com/va/que-veure-valencia/poblats-maritims-platjes-i-marina-real/barri-cabanyal>

## LES PLANES DE REQUENA-UTIEL

En les planes de Requena-Utiel, s'ubica la gran reserva vitivinícola de la província de València. Aquesta comarca, la més occidental, representa en si la riquesa paisatgística de la província, ja que a la zona plana de Requena s'uneixen els magnífics paratges de les Gorges i els Congosts del Cabriel, o els frondosos boscos de Sinarcas.

Requena és coneguda per la vila i convida a un recorregut pel nucli antic medieval (on es poden recórrer les «Cuevas de la Vila»), ple de monuments i edificis de gran valor històric, com ara les esglésies gòtiques del Salvador i de Santa Maria o la Torre de l'Homenatge, mostra del seu esplendorós passat. Utiel mereix una visita detinguda, en la qual admirar l'església de l'Assumpció, la Plaça de Bous, el santuari de la Mare de Déu del Remei i el celler Redona (seu del Museu del Vi). Des del punt de vista forestal i paisatgístic, criden l'atenció dos paratges naturals d'indubtable valor: les Gorges del Cabriel i les muntanyes de Sinarques. Ambdós espais naturals fiten amb Conca, i formen unes serres aptes per a la pràctica de l'excursionisme i els esports a l'aire lliure. El senderisme a la comarca se centra en el GR-7, que la travessa de nord a sud pels termes de Xera i Requena.



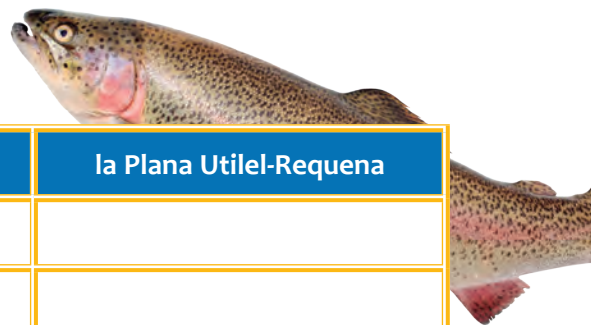
La gastronomia d'estes terres és variada, rica i saborosa. Alguns dels seus productes més característics han aconseguit ja, per la qualitat i per l'elaboració artesanal, un indubtable prestigi, com succeeix amb els embotits de Requena i d'Utiel, amb els panellets de Requena i els dolços típics d'Utiel. Les grans cites alimentàries de la comarca són la «Fira de l'Embotit de Requena» (febrer), la «Fira Utiel-gastronòmica» (octubre) o la «Fira Requenense del Vi». Els plats tradicionals de la comarca són entre altres: els gaspatxos, les farinetes, la gachamiga, l'*ajoarriero*, el *morteruelo*, el potatge, l'olla, etc. Utiel compta a més amb un dolç peculiar: «l'ametlat».

Les principals celebracions festives de la comarca tenen lloc amb motiu de la verema, així, a Requena a finals d'agost i principis de setembre se celebra la Fira i Festa de la Verema, en honor a la Mare de Déu dels Dolors. A Utiel, se celebren del 6 al 15 de setembre en honor a la Mare de Déu del Remei, amb un infinitat de celebracions religioses i ludicofestives, entre les que destaquen les festes de bous pels carrers.

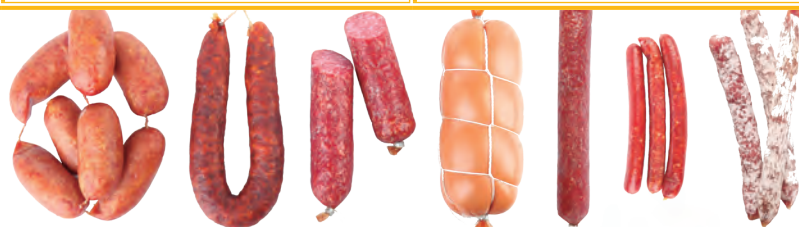
<https://www.valenciaturisme.org/comarca/requena-utiel/>



3. Ompli la graella amb la informació dels dos textos:



	el Cabanyal	la Plana Utiel-Requena
Localització		
Valor arquitectònic		
Valor cultural		
Valor paisatgístic		
Tipus de gastronomia		
Festivitats interessants		



4. [EE] La xica que ve a ta casa t'ha comentat per correu electrònic com és i quines són les seues aficions.

**Missatge** ✖

**De:** williamcmils@sdmail.com  
**Per a:** juliaboix@iestorre.com  
**Assumpte:** Presentació

---

Benvolguda Júlia,

T'escric aquest correu quan falten dos mesos per a la meua visita a ta casa. El meu professor ens ha demanat que ens presentem perquè pugueu fer-nos l'estada el més còmoda possible.

En primer lloc, volia donar les gràcies a tu i a la teua família per voler acollir-me aquest mes de gener. Heu sigut molt amables oferint la vostra casa!

Bé, passe a parlar-te un poc de mi. Visc a un poble tranquil del comtat de Rutland, es diu Oakham. Tot i ser un lloc pacífic, tinc una bona colla d'amics amb qui m'encanta organitzar eixides al teatre i a concerts de música de grups locals. De major m'encantaria viure a Londres, ben a prop de les últimes tendències de moda i de música.

La meua família i jo som ovolactovegetarians i uns grans aficionats als esports de muntanya. Practiquem senderisme, escalada i de vegades ràfting.

Tinc moltes ganes d'anar a ta casa i poder aprendre molt de la teua cultura.

Una abraçada,

Will



A partir d'aquesta informació tria un dels dos llocs que has llegit i escriu-li un correu electrònic en què li avances tot el que hi trobareu i que saps que li agradarà.

## 2. PLANIFICACIÓ D'UNA EIXIDA

QUAN PLANIFIQUEM UNA EIXIDA ALS NOSTRES ESPAIS NATURALS...

Què hem de tindre en compte?

✓ Planifiquem rutes per sendes marcades i habilitades.



✓ Respectem les propietats i el mobiliari urbà.

✓ Respectem l'entorn i els animals.



✓ Lliquem els gossos.



✓ Evitem collir flors i herbes de la muntanya.



✓ Restem atents quan hi ha risc d'incendi.

✓ Recollim sempre les nostres deixalles i l'únic rastre que deixem són les nostres petjades!



### 1. Contesta.

- Per què és important que seguim aquests consells?
- Tu els tens en compte? Quins sí i quins no?
- En la imatge de baix, troba sis objectes que caldran a la motxilla per a l'excursió d'aquesta unitat!



## 3.1. ORTOGRAFIA

### 3.1.1 Recursos tipogràfics (I)

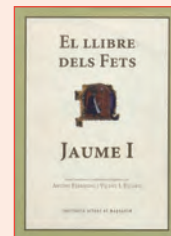
#### L'ús de la ratlla, les cometes, els parèntesis i els claudàtors

Quan es parla i s'escriu s'han de realitzar pauses, entonacions i incisos per facilitar la comprensió del missatge al receptor. En l'escriptura, eixes pauses, entonacions i incisos es transcriuen en els corresponents **signes de puntuació** i **entonació**. Es pot dir, per tant, que els signes de puntuació i entonació són marques ortogràfiques que s'utilitzen per facilitar la comprensió d'un text. El signes més habituals que s'utilitzen són: el punt (.), la coma (,), el punt i coma (;), els dos punts (:), els punts suspensius (...), els parèntesis (()), la ratlla (-), els claudàtors ([ ]), les cometes («»), la barra (/), el signe d'interrogació (?) i el signe d'exclamació (!).

En aquesta unitat s'estudiaran, però, les funcions de la **ratlla**, les **cometes**, els **parèntesis** i els **claudàtors**.

S'utilitza la **ratlla** (-):

- a) Quan es vol delimitar un incís: *El Llibre dels fets —que també es coneix com la Crònica de Jaume I— és una crònica patrocinada directament pel monarca.*
- b) També s'utilitza la ratlla per a marcar l'inici del parlament d'un personatge:
  - Bon dia, el meu nom és Pere i soc de Borriana.
  - Jo soc Empar, i visc a la Pobla de Tornesa.



Les **cometes** («») es fan servir en els casos següents:

- a) Per citar textualment i marcar l'estil directe.
- b) Els títols de conferències, ponències, comunicacions i discursos.
- c) Per citar el capítol d'un llibre o d'una part.
- d) Per citar els títols d'articles en diaris i revistes.

#### 1. Relaciona els exemples següents segons correspon als diversos usos que acabes de veure de les cometes.

- L'organització de les «III Jornades de didàctica del valencià com a L2» va ser un èxit.
- En l'article «Problemes amb el GPS» de Quim Monzó podem observar l'estil que més defineix l'escriptor.
- La vicepresidenta del Consell va dir: «El canvi climàtic és una de les qüestions que més interès desperta entre la joventut».
- El capítol que més m'agrada és «Teseu i el minotaure».
- La jornada va acabar amb la ponència titulada «El turment inquisitorial en la pell de Joan Baptista Castellano, capturat pels turcs, convertit a l'Islam. Sardenya, 1624».
- La meua iaia ja m'ho advertia: «La clau de l'èxit és el treball diari».

## 2. Col·loca les ratlles en el fragment següent.

Bon dia. Per als qui no em coneixeu, jo soc Lola Prat, i enguany seré la vostra tutora. També vos faré classe de matemàtiques i l'optativa d'informàtica per aquells i aquelles que l'heu triada.

Com mola, Lola de tutora! diuen unes de l'altra punta.

Tu l'has tinguda? li diu un xic a un altre.

Jo sí, en primer, i em va suspendre les mates. Ja em podia haver tocat una altra! renega aquell.

BOLUDA, Anna: *Res a amagar*, València, Tabarca, 2017 (adaptació)

### Els **parèntesis** (())

- a) S'utilitzen per fer aclariments o aportar dades secundàries: *L'any 2021 va ser clau en la renovació de l'AVL (Acadèmia Valenciana de la Llengua), ja que entraren a formar-ne part set dones.*
- b) Acotacions teatrals: *ENRIC VALOR XIQUET (vermell com la flor del magraner): No, ara no. Tinc coses a fer.*
- c) Per introduir una lletra d'ordre en una enumeració:
  - a) *Llig atentament la teoria.*
  - b) *Subratlla el més important.*
  - c) *Anota el que no entengues.*

### Els **claudàtors** ([])

- a) Quan es vulga suprimir un fragment d'una citació textual. A més, hi posaran punts suspensius: *M'han furtat el mòbil i em pregunta si no l'hauré oblidat a casa. Li dic que no perquè acabe de fer una foto. [...] M'acompanya a denunciar-ho.*
- b) Quan es vulga utilitzar parèntesis dins d'un text que ja conté parèntesis: *(Haureu de tindre en compte la diferència entre vós [forma de tractament] i vos [pronoms]).*

## 3. Afegeix els parèntesis que calguen. Ves amb compte perquè pot ser que en alguna oració necessites fer ús dels claudàtors.

- a) Finalment, hi haurà una reducció de l'IVA impost sobre el valor afegit.
- b) Havíem de tindre especial cura en les paraules homònimes (aquelles que s'escriuen i sonen igual però tenen un significat diferent com per exemple gat mamífer i gat eina).
- c) Havia de buscar el departament d'Orientació primera planta perquè l'assessorara sobre les diverses vies d'estudi.
- d) ÒSCAR: Bon dia! Li porte un altre pacient. *Es gira i no veu a ningú darrere d'ell* On s'ha ficat? *Recula cap a fora i torna agafant un home* Ací el té... i també l'ordre d'ingrés.
- e) Els apartats que més em costaren entendre de Geografia i Història foren el c i el e.



#### 4. Llig el text següent i completa'l amb els signes que acabes de treballar.

### 2 de febrer: dia de Jaume I

El 2 de febrer de 1208 va nèixer a Montpeller França el rei en Jaume. Aquell naixement, segons ens refereix ell mateix al seu *Llibre dels fets*, va ser providencial. Sabem que la reina Maria i el rei Pere el Catòlic no tenien una relació marital satisfactòria i, si més no, ell, buscava satisfer les seues necessitats sexuals per altres vies cosa habitual en matrimonis coronats, si mirem la història antiga i recent. ... El rei, però, ho suavitza a la seua crònica i diu que tots dos esposos volien veure's e aquella nuyt que abdós foren en Miravall, volch nostre Senyor que nós fóssem engenrrats. És molt més divertida l'escena que reconta Desclot, amb tots pregant a la porta de l'estança cosa que el rei passa per alt. Després, Jaume I ens declara que: quant la regina, mare nostre, se sentí prenys, entrà-se'n en Muntpesller. E aquí volch nostre Senyor que fos lo nostre naximent, en casa de aquells de Tornamira, la vespra(da) de nostre dona sancta Maria Candelera. La reina envià la criatura a visitar diferents esglésies de la vila on cantaven himnes i càntics laudatoris, prefigurant el seu poder i deprés quant nos tornaren a la casa de nostre mare, fo ella molt alegre per aquests prenòstics que ns eren esdevençuts. E féu fer XII canelas, totes de un pes e de una granea, e féu-las encendre totes ensemps, e a cade una més sengles noms dels apòstols e promés a nostre Senyor que aquella que més duraria, aquell nom hauríam nós. ...

En fi: que sense l'interés dels de Montpeller i la fortuna, que va intervenir, sense dubte, les terres valencianes que conquistà aquell infant que va nèixer un 2 de febrer, només Déu sap què serien ara. Però, ens agrada o no, Jaume I va existir i és, ara com ara, un referent per a nosaltres.

ESCARTÍ, Vicent Josep, *Levante-EMV*, 31/01/2021 (adaptació)

## 3.2. MORFOSINTAXI

### 3.2.1. El subjecte: tipus i veus

Com ja se sap, l'**oració** és la unitat màxima de la sintaxi i, generalment, està formada per un **sintagma nominal (SN)**, que fa la funció de **subjecte** i un **sintagma verbal (SV)** que fa la funció de **predicat**:

*La delegada de 3r d'ESO promocionarà la mocadorada*  
SN SV

*Els participants de la carrera van rebre un obsequi*  
SN SV

En aquesta unitat es treballarà l'argument extern de l'oració: el subjecte.

Es pot definir el **subjecte** com l'element de l'oració que concorda en gènere i nombre amb els arguments interns de l'oració que són els elements que formen el predicat verbal. En l'exemple que s'ha vist anteriorment es pot comprovar com el subjecte concorda amb el predicat. Si el predicat es canvia a plural, el subjecte també ho farà:

*Les delegades de 3r d'ESO promocionaran la mocadorada.*



Es poden diferenciar diversos tipus de subjecte:

- a) El **subjecte lèxic** (implícit) és aquell que es troba de manera implícita en l'oració. En *Meritxell juga a pilota cada dissabte*, el subjecte es pot veure a l'inici de l'oració, *Meritxell*.
- b) El **subjecte gramatical** (el·líptic). En canvi, en el exemple següent, *Vindran pel gener*, el subjecte no apareix implícitament. És gràcies al morfema verbal que se sap que es tracta d'una tercera persona del plural, ells/elles.
- c) El **subjecte impersonal**. Per últim, hi ha verbs que no requereixen un subjecte lèxic o gramatical, com els verbs meteorològics: *Encara feia molta calor*, o el verb *haver-hi*: *Hi ha molt de pa*. En aquest cas, es parla d'oracions impersonals.



### 5. Subratlla el subjecte i digues de quin tipus és.

- a) Els amics de Txus organitzaran l'aniversari.
- b) Encara plou molt.
- c) La cantant castellenca anuncià el primer disc.
- d) Observava els nets des del portal de la casa.
- e) Ha vingut la mare?
- f) Demà nevarà.
- g) La seua intel·ligència és admirable.



A banda, el subjecte també pot presentar-se en **dos tipus de veu: activa i passiva**.

**ACTIVA:** El subjecte gramatical realitza l'acció que expressa el verb *Carles netejarà l'aula*.

**PASSIVA:** El subjecte gramatical passa a tindre una acció secundària i serà el que rep l'acció que expressa el verb *L'aula serà netejada per Carles*.

### 6. Identifica si en les oracions següents si la veu del subjecte és activa o passiva.

- a) El regidor del poble exposà les noves propostes culturals.
- b) El professorat va felicitar l'alumnat.
- c) El poema va estar recitat per la cantant.
- d) Jacob ha collit els caquis.
- e) L'acta va ser impugnada per la direcció del centre.

### 7. Passa les oracions actives de l'exercici anterior a passives i les passives a actives.



## 3.3. LÈXIC

### 3.3.1. Sinonímia i antonímia

Cal aprofitar tots els recursos lèxics que es tenen a l'abast quan s'escriu. Així, per evitar la repetició constant d'un mot s'utilitzen d'altres equivalents que tenen el mateix significat i que reben el nom de **sinònims**. Si el mot, en canvi, significa el contrari rebrà el nom d'**antònim**.

8. Relaciona les paraules tenint en compte la sinonímia. Si és necessari, consulta el significat en el diccionari.

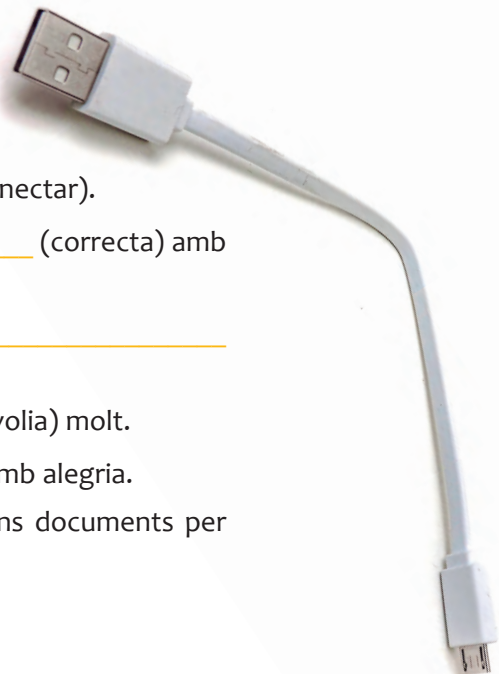
- |               |              |
|---------------|--------------|
| a) lliurament | 1) ataüllar  |
| b) mot        | 2) construir |
| c) albirar    | 3) entrega   |
| d) bastir     | 4) badall    |
| e) clevill    | 5) paraula   |
| f) sec        | 6) aspre     |
| g) raspós     | 5) eixut     |

9. Reescriu les oracions següents perquè tinguin un significat contrari substituint la paraula en negreta per un antònim.

- a) L'acampada que organitzà la jovenalla era **legal**.
- b) El cartell indicava que l'aigua era **bona**.
- c) L'arròs de la paella estava **cru**.
- d) El dia comença a **enfosquir-se** prompte.
- e) El regle que ens demanaren per a dibuix havia de ser **flexible**.
- f) L'oposició va dir que els pressupostos eren **reals**.
- g) Vam jugar el partit amb gespa **humida**.

10. Utilitza el sinònim més adient per a cada cas.

- a) El cable era curt i no el podia \_\_\_\_\_ (connectar).
- b) La decisió que van prendre no va ser \_\_\_\_\_ (correcta) amb els acusats.
- c) Suspengueren els debats perquè estaven reformant l' \_\_\_\_\_ (semicercle) de les Corts.
- d) Li envià una carta per dir-li que l' \_\_\_\_\_ (volia) molt.
- e) L' \_\_\_\_\_ (avís) de les festes es va rebre amb alegria.
- f) La meua família havia de \_\_\_\_\_ (fer) uns documents per rebre l'herència.



# 4. EL VALENCIÀ QUE PARLEM

## 4.1. Què en saps?

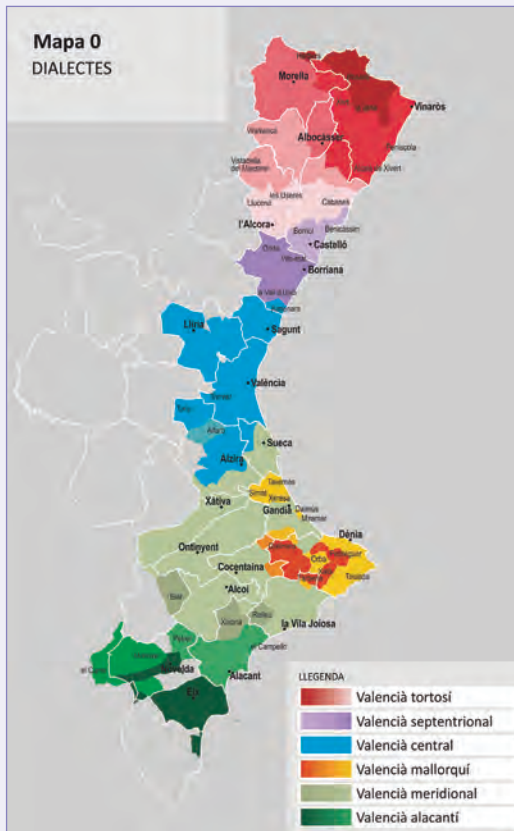
1. Els valencianoparlants trobem tantes diferències entre els parlars veïns perquè:
  - a) Parlem llengües diferents.
  - b) Perquè el valencià no s'ha ensenyat ni ha estat normativitzat des del s.XV fins el s.XX.
  - c) Perquè els valencianoparlants som molt creatius.
  
2. El valencià i el català són la mateixa llengua?
  - a) No, provenen, a més, de llengües diferents.
  - b) Sí, totes dos són varietats lingüístiques d'una mateixa llengua.
  - c) Sí, perquè el valencià ve del català.
  
3. La dialectologia és:
  - a) La disciplina científica que estudia les varietats lingüístiques d'un idioma.
  - b) La disciplina científica que estudia els fonemes d'una llengua.
  - c) La disciplina científica que s'encarrega de caracteritzar els parlars d'una llengua.

Com vas veure en la unitat anterior, el valencià és una de les llengües romàniques que prové del llatí, com ho fan el francès, el castellà, l'italià, el romanés, el galleg o portugués, l'asturià o el sard, entre altres. Cadascuna d'aquestes llengües té varietats dialectals diverses. En el cas del valencià, com a varietat dialectal del català occidental, s'estén per tres de les quartes parts de l'extensió que ocupa la llengua a la Comunitat Valenciana. L'altre quart és el tortosí.



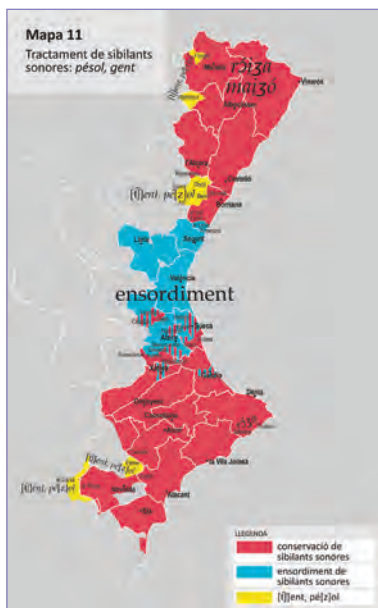
**dialectologia** [dialektolodʒia]

f. LING. Disciplina lingüística que estudia els dialectes.




BELTRAN, V., SEGURA, C: *Els parlars valencians*, València, Publicacions de la Universitat de València, 2017

1. Com definiries els conceptes llengua, dialecte i dialectologia? Explica en quins trets creus que es fixa aquesta disciplina per a l'estudi i classificació de les varietats dialectals i parlars.
2. Quantes varietats dialectals hi ha? Coincideixen les línies dialectals amb les polítiques. Explica perquè creus que ocorre.



BELTRAN, V., SEGURA, C: *Els parlars valencians*, València, Publicacions de la Universitat de València, 2017

3. Ubica la teua localitat als mapes dialectals i tracta de caracteritzar la varietat que s'hi parla des dels punts de vista fonològic, morfosintàctic i lèxic.

**geosinònim** [dʒeosinónim] 

m. LING. Sinònim d'una paraula en una altra varietat diatòpica d'una mateixa llengua. 'Pebrera' i 'pimentó' són geosinònims.

4. Fixa't en el mapa 34: Cosquerelles. Coneixes altres geosinònims? Posa en comú els teus exemples amb els de la resta de la classe i comproveu si podríeu fer la vostra samarreta, com fa Lola Terreta.

Consulta a l'AVL els fullets de toponímia. Potser estiga la teua localitat o properes i et puguen ajudar en la teua recerca.



5. Analitza el lèxic de diversos camps semàntics (toponímia, gastronomia, etc.) que consideres més característic del valencià que es parla a la teua localitat i afeg-lo al projecte final.











## 5. LES QUATRE GRANS CRÒNIQUES

### 5.1. Les quatre grans cròniques

Els primers textos extensos de la nostra literatura són llibres d'història local protagonitzats pels comtes de Barcelona i els reis d'Aragó. El terme genèric que designa aquestes narracions és «crònica», un mot que evoca el registre d'uns fets ordenats seguint la seqüència temporal.

Les **quatre grans cròniques** foren escrites entre els segles XIII i XIV i van tindre un gran impacte arreu d'Europa. En general, els quatre textos fan la funció d'*speculum principum* (mirall o manual de prínceps) i expliquen les gestes dels nostres grans reis perquè serviren de model als monarques posteriors. Algunes de les característiques comunes són el **to heroic**, la intenció de fomentar un **sentiment nacional** al si de la Corona catalanoaragonesa i les primeres mostres d'**uniformitat lingüística**.

1. A continuació tens un llistat dels sis reis de la Corona d'Aragó que protagonitzen les quatre cròniques i dos llistats desorganitzats dels sobrenoms i dels motius d'aquestes denominacions. Relaciona adequadament la informació de les tres columnes perquè tinguen sentit. Fixa't en l'exemple.

Pere II	el Catòlic 	Va lluitar contra els musulmans en la batalla de les Navas de Tolosa
Jaume I	el Cerimoniós 	Va aconseguir un període de pau amb Sicília i Castella amb diplomàcia, prudència i gran astúcia
Pere III	el Benigne 	Va incorporar a la Corona els territoris de Mallorca i València
Jaume II	el Gran 	Va demostrar una afició gairebé desmesurada pel protocol i les formes de palau
Alfons IV	el Conqueridor 	Es diu que va ser educat amb el <i>Llibre de mil proverbis</i> de Ramon Llull i que això afectà el seu caràcter bondadós i la seua senzillesa i humilitat
Pere IV	el Just 	Va ser un monarca poderós i va iniciar un projecte expansiu que va superar el del seu pare

## 5.1. El *Llibre dels fets* de Jaume I

Jaume I va ser el primer rei europeu cristià que va dictar les seues memòries entre els anys 1240 i 1270 aproximadament. La redacció del *Llibre dels fets* en primera persona, els trets lingüístics basats en l'oralitat i l'organització i l'estil descurats fan pensar que el text podria ser obra directa del monarca o dictada per ell mateix, ja que era fonamentalment un home d'acció.

2. **[CE]** Llig atentament aquest fragment. A quin moment de la nostra història creus que fa referència la narració? Imagina els fets posteriors i redacta un nou paràgraf tot mantenint-ne l'estil.

A l'altre dia, a hora de vespres, vaig enviar a dir al rei i a Raiç Abulfamalet per tal que sabessen els cristians que meua era València i que no els fessen cap mal, que posassen la meua senyera a la torre que ara és del Temple. Jo era entre el riu, el campament i la torre; quan vaig veure la senyera dalt de la torre, vaig descavalcar del cavall, em vaig girar vers orient, i vaig plorar dels meus ulls i vaig besar la terra per la gran mercé que Déu m'havia fet.

LABRADO, Víctor: *Llibre dels fets*, Picassent, Andana, 2021



3. **[CO]** **[EO]** Visualitza el vídeo sobre la publicació de l'adaptació del *Llibre dels fets* de Víctor Labrado. Elabora un esquema de motius pels quals l'audiovisual valencià hauria de considerar la iniciativa de dur a la pantalla en forma de sèrie o pel·lícula les memòries del rei en Jaume. En acabant, enregistra un missatge de veu d'un minut aproximadament en què desenvolupes les idees anotades.

*Llibre dels Fets*



## 5.2. La *Crònica de Bernat Desclot*

Bernat Desclot fou, probablement, un escrivà de la cort de Pere el Gran, al segle XIII. Amb l'objectiu de lloar les gestes del rei i els seus avantpassats, va escriure una de les quatre grans Cròniques: el *Llibre del rei en Pere d'Aragó e dels seus antecessors passats*. En aquesta obra, Bernat Desclot narra fets històrics de manera omniscient però no del tot objectiva, perquè el que busca en tot moment és exaltar la figura del seu rei en Pere.

### El desafiament de Bordeus

Al mig de la conquesta de Sicília, el rei Pere el Gran va ser citat a lliurar combat amb Carles d'Anjou, el seu rival de conquesta, a Bordeus, el dia 1 de juny de 1283. Carles l'havia convocat a la Gascunya perquè es tractava d'un territori *neutral*, suposadament, dominat pel rei d'Anglaterra. La situació es tornà del tot *adversa* per al rei Pere, que es va disfressar de criat per a travessar les fronteres i arribar tot sol fins Bordeus on s'identificà davant les autoritats per provar que havia complert el seu compromís. Carles no s'havia mogut de Sicília i per tant, la citació havia estat un *parany*, confabulat per a allunyar el rei de terres sicilianes en un moment crític de la guerra.



4. [EO] El fet d'acudir a la cita demostra la valentia, l'honestetat i l'heroisme del rei –encara que també la *imprudència* i la insensatesa... En la classe celebrem un debat per a jutjar Pere el Gran i Carles d'Anjou. La meitat de la classe defensarà Pere i l'altra meitat Carles. Prepareu cinc idees fonamentals de defensa i comenceu un debat moderat i puntuat pel professorat.

### 5.3. La Crònica de Ramon Muntaner

Ramon Muntaner fou un cavaller, diplomàtic i cronista al servei dels reis d'Aragó, decidit a narrar les proeses fent servir un to nacional i monàrquic. L'estil emprat és proper a l'auditori, amb expressions que apel·len el destinatari, mostres d'oralitat i també amb relats en què el narrador i el protagonista coincideixen, fet i fet, episodis en què el mateix Muntaner va participar. Com ell mateix especifica en el pròleg del seu llibre, el va escriure entre els anys 1382 i 1383, al poble de Xirivella, quan ja tenia seixanta anys.

5. [CE] Llig aquest fragment del llibre de Muntaner i relaciona les expressions que tracten:



L'autor s'adreça als destinataris.



Llocs per on transcorren les seues aventures.



Fa referència al monarca amb solemnitat.



Es reconeix com a humil servidor, no protagonista.

Ara vos lleixaré a parlar de la illa de Gerba e tornaré a parlar dels afers qui es cresqueren al senyor rei de Sicília; que no us vull res contar de molts afers que a mi esdevingueren an Barbaria, per ço con negun no deu parlar de si mateix, si doncs no són fets qui toquen a senyors. Per què jo no us parlaré res d'afers que a mi esdevinguessen, si no fossen fets qui es faessen per senyors.



### 5.4. La Crònica de Pere IV el Cerimoniós

Pere IV admirava Jaume I més que cap altre dels seus avantpassats, per això va voler elaborar també un «llibre dels fets» autobiogràfic particular. Encara que aquesta ha estat considerada la Ventafocs de les quatre grans cròniques, consta que el rei Pere hi va dedicar molta atenció i va posar literalment la Cancelleria al servei de la redacció entre 1345 i 1385. En la prosa del Cerimoniós no trobem deliris de grandesa. Hi ha la narració controlada de qui es troba davant del gran deure de mantindre's a l'altura dels seus predecessors. En general, la narració dels fets és tenaç, un pèl freda algunes vegades, però s'intueix la passió personal del monarca.



6. **[CE]** Llig atentament aquest fragment de la *Crònica particular del rei Pere el Cerimoniós*. Fixa't en les paraules marcades en negreta i, amb l'ajuda del context, digues quina creus que seria la forma patrimonial (que ha experimentat una evolució) que fem servir hui dia en cada cas.

Dimercres, a vint-e-dos de deembre propdit, **nós** estant en Perpenyà, **venc** la reina dona Maria, muller nostra, **ab** les infantes Na Constança e Na Joana, filles nostres, de les parts de Barcelona, a nós, a Perpenyà, on **fo** rebuda ab molt gran e molt honrada festa e solemnitat que en feren los prohòmens de la vila, e tots los oficis e generalment tota la gent, de moltes vestidures que es feren de seda e moltes ballades e moltes alegries. E, **aprés** vespres, muntaren les ballades al pati del castell e mesclaren danses de moltes maneres, e nós haguemne gran plaer e **davallam** a ballar ab ells en la dansa mesclada, e hagren-ne molt gran goig e plaer. E, aprés que haguem dansat ab ells, fo vespre, e fem portar vi e confits, e beguem e menjam ab los balladors; dels confits donam a ells, e, **puis**, **lleixam**-los en lo pati, muntam-nos a la cambra, e tots anarense'n a **llurs** albergs.



(A cura de SOLDEVILA, Ferran: *Crònica de Pere III el Cerimoniós*, Barcelona, IEC, 2014)

7. A continuació trobaràs les definicions i algunes pistes dels noms d'alguns territoris clau de la conquesta de València. Fes una recerca a Internet i busca les fotografies que podrien servir-te per a il·lustrar un blog dels viatges i les gestes de l'exèrcit cristià del Conqueridor.

NOM DEL LLOC	DEFINICIÓ	FOTOGRAFIA
_____ NY _____	El rei Jaume I començà a somiar la conquesta de València mentre descansava en aquest municipi de la província de Terol	
_____ LL _____	Després de negociacions difícils amb el noble aragonés Blasc d'Alagó, l'any 1232 el rei en Jaume va entrar triomfant a aquest municipi (conegut pel seu castell) i se'n declarà senyor	
B _____	Segons el <i>Llibre dels fets</i> , aquesta fou la primera ciutat del País Valencià assetjada per l'exèrcit cristià de Jaume I pel maig de 1233	
_____ P _____	La batalla que va tindre lloc en aquest municipi valencià és considerada el preludi de la conquesta definitiva de València per Jaume I	
V _____	En aquesta ciutat va nàixer Pere (el futur Pere II), fill de Jaume I i Violant d'Hongria, l'any 1240	
_____ Z _____	En aquesta ciutat es va detindre Jaume I per malaltia i hi va morir l'any 1276	

## 6. EXPANSIÓ I CONCRECIÓ DEL DOMINI LINGÜÍSTIC

1. Ara que ja coneixem el *Llibre dels Fets* i els esdeveniments històrics que s'hi relaten, trobes alguna relació amb el mapa següent?

- Quins són els dos territoris separats per la línia negra?
- I les fletxes? Habitualment simbolitzen moviments. Però de qui? I cap a on?
- Què en dius dels punts? Què poden representar?



El *Llibre dels fets* narra les campanyes militars del rei Jaume I d'Aragó per conquerir les terres sud enllà. Així, al principi del segle XIII, des de l'anomenada Catalunya Vella on es trobaven els seus dominis, va emprendre la conquesta de la Catalunya Nova i també dels territoris valencians i balears, sota domini àrab en aquells moments. Val a dir que mentre que a les Illes Balears l'ocupació implicà la substitució gairebé total de la població autòctona, els musulmans que habitaven en les terres valencianes van conviure amb els repobladors catalans i aragonesos, ja que eren una mà d'obra imprescindible per al conreu de les zones agrícoles.

2. **[EE]** Quina importància prenen aquests fets històrics en la nostra llengua? Observa les imatges, pensa en els llocs que representen i reflexiona sobre els parlars respectius. Elabora un text de conclusió d'unes cinc línies en què expliques per què en els tres llocs es parla la mateixa llengua.





## 7. BLOG DE VIATGES KM 0

**PAS 1** Explora el teu terme, barri o ciutat!

Fixa't en aquest blog de viatges publicat a la xarxa i prepara't per a elaborar el teu propi!

### Descobrint el món



[Pàgina d'inici](#)

[Nosaltres](#)

[Llocs](#)

[Contacte](#)

[Fotos](#)

[Vídeos](#)

#### Font del Xop

Publicat el 3 octubre2019 per descobrintelmon

Uns metres abans d'arribar al cim del Montcabrer des de la façana est, trobem la font del Xop i el mas del Racó de Llobet, un indret a 1065m d'altitud, on regna la pau.

Hem arribat per una senda fàcil i planera des de l'ermita de sant Cristòfol de Cocentaina. Hem recorregut l'ombria del Montcabrer i a l'arribar a la font, ens acull l'ombra de majestuosos arbres de fulla caduca i el xiuxiueig de l'aigua a la bassa. Tot plegat, una experiència única!



#### Entrades recents

[El Montcabrer](#)

[El Benicadell](#)

[Carrícola](#)

[Les caves d'Agres](#)

[La Font Roja](#)

[Serra d'Aitana](#)

[El Maigmó](#)

[Puig Campana](#)

[El Montgó](#)

#### Arxius

[Agost 2021 \(2\)](#)

[Juliol 2021 \(1\)](#)

[Juny 2021 \(3\)](#)

[Maig 2021 \(2\)](#)

[Abril 2021 \(3\)](#)

[Març 2021 \(0\)](#)

[Febrer 2021 \(2\)](#)



## PAS 2

D'entrada, fes un llistat amb els 4/6 llocs (pobles, espais naturals, monuments, etc.) que consideres més bonics o especials per a tu. Fes una recerca a Internet per obtenir-ne informació de qualitat sobre la toponímia, la història, la cultura, el paisatge, etc. Fixa't en l'exemple. T'ajudarà fer una taula com aquesta:

Topònim	Informació històrica	Cultura	Paisatge
<p><b>Guadassuar</b></p> <p><b>Toponímia:</b> wadi asuad («riu negre») o wadi suar («la part més plana d'allà el riu»)</p>	<p>Fundació àrab del poble.</p> <p>L'any 1242, amb motiu de la rendició d'Alzira, Guadassuar (que n'era propietat) passà a l'òrbita cristiana amb la condició que foren respectats el seus costums, llengua i religió.</p>	<p>L'última setmana d'agost se celebren les «Danses» (Festes d'Interés Turístic Nacional i Bé d'Interés Cultural).</p> <p>N'és ben coneguda la Societat Musical Santa Cecília.</p> <p>Compten amb una Muixeranga «la Carabassota» i el grup de danses «Bolero de Guadassuar».</p>	<p>El voregen el riu Xúquer i el riu Magre.</p> <p>L'única elevació és la muntanya de la Garrofera.</p> <p>La vegetació és típicament mediterrània (carrasca, pi, garriga, alzina, etc.).</p>



## PAS 3

**[EE]** En acabant, redacta una entrada per a cada lloc en què incorpores tota la informació recollida i la teua valoració (com et fa sentir, per què recomanaries visitar-lo, etc.). Recorda que l'ordre de les idees ha de ser lògic i que l'ús de connectors t'ajudarà a travar-les!

## PAS 4

Tot seguit, visita cadascun dels llocs i fes les fotografies que et permetran il·lustrar els racons triats del teu tros de terreta.

## PAS 5

Per últim, no oblidis penjar tant els textos com les imatges en el blog que has creat. Ah! I inventa't un títol atractiu per a cada entrada! Tota pedra fa paret a l'hora d'atraure visitants!





## VIOLANT D'HONGRIA 1235-1251

Nascuda a Esztergom (Hongria) cap al 1216 i morta a Osca (Aragó) en 1251, entorn dels 35 anys. Tingué sis filles i quatre fills, un d'ells Pere el Gran, rei d'Aragó, un altre Jaume II de Mallorca i una altra Violant d'Aragó, reina consort de Castella.

Neta de l'emperador Il·lari de Constantinoble i filla del rei d'Hongria, des del seu casament amb Jaume I en 1235 exercí una destacada tasca com a consellera reial, en especial en el procés de conquesta de les terres valencianes, segons explicita clarament el *Llibre dels fets*. No debades, la crònica relata el seu pas del riu Sénia, com si del Rubicó es tractara, i les seues successives estades a Borriana, el castell d'Almenara, el Puig, Paterna i el campament del setge de València. De fet, per exprés desig del monarca, fou l'única persona que estigué present i aconsellà en les negociacions amb els enviats musulmans que pactaren la capitulació de València. Així mateix, tingué un paper fonamental en el Tractat d'Almísrà, signat en 1244 amb el seu gendre Alfons X de Castella per tal d'estipular les fronteres meridionals del regne valencià, i en la decisió de la presa final de Xàtiva: «*el pus bell castell del món e el pus ric que jo anc veés ne null hom*», segons manifestà al rei.

També fou qui avisà al mateix Jaume I de la revolta d'al-Azraq en 1247 i, en conjunt, la major part dels anys del seu regnat a la Corona d'Aragó els passà al territori valencià, en els afers de la conquesta. No obstant això, va morir al nord d'Aragó, probablement com a conseqüència de les febres puerperals ocasionades pel naixement de la seua darrera filla, i volgué ser sepultada al monestir català de Santa Maria de Vallbona de les Monges, on la seua tomba és visitada en l'actualitat per molts hongaresos.

BAYDAL, V. i LAHUERTA, J.: *Les nostres reines. Les oblidades monarques medievals del Regne de València*, Generalitat Valenciana, 2019 (adaptació)

1. Per a què s'utilitzen les cometes i els parèntesis en el text?
2. Transforma aquesta oració passiva en una oració activa: *La seua tomba és visitada per molts hongaresos.*
3. Busca un sinònim en el text per a les paraules: *reina*, *explicita* i *fonamental*.
4. Relaciona aquests municipis amb la seua varietat dialectal:
 

a) Borriana	1) septentrional
b) El Puig	2) meridional
c) Xàtiva	3) central
5. Contesta:
  - a) Qui va escriure el *Llibre dels fets*?
  - b) Quina crònica té com a protagonista a Pere el Gran? Quin és el seu títol?
  - c) Quines característiques presenten aquestes cròniques?

